

Brottslighetens kostnader 2023

NOVEMBER 2023

Innehåll

Förord	2
Sammanfattning och slutsatser	4
Inledning	8
Syfte	10
Metod	11
Avgränsningar	12
Tidigare forskning och internationell utblick	13
Resultat	16
Företagens utsatthet för brott	16
Brottslighetens kostnader	26
Brottslighetens konsekvenser	33
Avslutande reflektioner och nästa steg	35

Förord

Det grova våldet skakar Sverige. Precis som andra medborgare är företagare djupt oroade över den ökande kriminaliteten som försämrar tryggheten runtom i vårt land. Brottsligheten drabbar alla sorters företag, från den minsta kvarterskrogen till de stora globala företagen, och hotar i längden Sveriges konkurrenskraft. Den ökande brottsligheten sker dessutom i en kontext när terrorhotnivån höjts och Sverige utsätts för desinformationsattacker och subversiv verksamhet kopplat till det försämrade säkerhetspolitiska läget.

I denna rapport presenteras företagens utsatthet för brott och de kostnader och konsekvenser det leder till. Eftersom bristande officiell statistik saknas utgör rapporten en viktig pusselbit i att få en helhetsbild av dagens brottslighet i Sverige. Utan tillförlitlig kunskap blir brottsbekämpningen ineffektiv och beslutsfattare riskerar att underskatta problemen.

Den vanligaste typen av brottslighet som drabbar svenska företag är de så kallade mängdbrotten, som stölder, inbrott och skadegörelse. De står också för de största kostnaderna. De kan tyckas vara mindre allvarliga än annan brottslighet, men när företagare vittnar om att polisen inte tar mängdbrotten på allvar, och att anmälningar om brott läggs ned utan att utredas, är det en varningsklocka om att tilltron till rättsstaten håller på att urholkas.

En del typer av brott som näringslivet blir utsatta för har dessutom en direkt koppling till grov organiserad brottslighet och finansierar gängskjutningar och terrorism. Det gäller särskilt bedrägeri- och cyberbrotten som också ökar. Rapporten visar att företag framför allt drabbas av fakturabedrägerier, dataintrång och så kallad phishing, vilket innebär anställda via mejl luras till att ange lösenord, bank- eller kortuppgifter. Det är viktigt att stoppa dessa brott mot företag för brottsbekämpningen i stort.

Rapporten visar också att många företag försöker lösa problemen med omfattande kriminalitet själva, genom att lägga stora summor på säkerhetslösningar som kamerabevakning, vaktare och extra bemanning. Det är en direkt följd av att brottsbekämpningen har stora brister.

Förutom att det enskilda företaget drabbas får kriminaliteten stora konsekvenser för hela samhället. Rapporten visar att oron och utsattheten för brottslighet leder till att det blir svårt att rekrytera kompetens och att investeringsviljan hämmas. En grupp företagare uppger att de till och med funderar på att lägga ner sina verksamheter på grund av kriminalitet.

Kraftfulla och träffsäkra åtgärder krävs för att vända brottsutvecklingen som drabbar företagen. Svenskt Näringsliv vill vara en samarbetspartner till Sveriges beslutsfattare på nationell och lokal nivå, och bidra till att vi gemensamt tar oss ur den här krisen. Därför kommer jag och mina kollegor fortsätta den dialog vi har med politiker och andra makthavare och föra fram våra lösningar på den akuta situationen.

Avslutningsvis vill jag rikta ett stort tack till statsvetaren Jacob Ämtvall vid Stiftelsen Tryggare Sverige och professor Matthew Manning vid City University of Hong Kong som tillsammans har breddat denna rapport och delat med sig av sin kunskap.

Stockholm i november 2023

Lena Nitz

Expert på brott och trygghetspolicy vid Svenskt Näringsliv

Sammanfattning och slutsatser

Svenskt Näringsliv har låtit den oberoende tankesmedjan Stiftelsen Tryggare Sverige undersöka utsattheten för brott och dess ekonomiska konsekvenser för svenska företag. Den här rapporten är baserad på två olika enkätundersökningar. Den ena ingick i Svenskt Näringslivs Företagspanel där 4 733 företag besvarade frågor om utsatthet för brott under senaste året, medan den andra undersökningen skickades ut till ett urval av Svenskt Näringslivs medlemmar där 2 382 företag svarade på frågor om företagets kostnader under det senaste året till följd av brottslighet. Resultaten från undersökningarna har viktats för att i största möjliga mån representera hela Sveriges företagspopulation. På motsvarande sätt har de monetära uppskattningarna aggregerats upp för att representera de sammantagna kostnaderna som åsamkats svenska företag till följd av brottslighet.

Rapporten, som är författad av statsvetaren Jacob Ämtvall vid Stiftelsen Tryggare Sverige i samarbete med professor Matthew Manning vid City University of Hong Kong, består av tre delar; företagens utsatthet för brott, brottslighetens kostnader samt brottslighetens konsekvenser.

De övergripande resultaten i undersökningen ligger i linje med resultaten som framkommit i tidigare undersökningar. Nästan vartannat företag (49 procent) uppger att de drabbats av brott under det senaste året, varav många upprepade gånger. Brottsligheten är således ett fortsatt allvarligt problem för svenska företag. I första hand handlar det om olika typer av livskvalitetsbrotten i form av stölder, inbrott och skadegörelse. Även om det är mindre vanligt med våldsbrott rapporterar vart tionde företag om erfarenheter av hot, trakasserier, rån och fysiskt våld under det gångna året. Till detta kommer den grova organiserade brottsligheten med skjutningar och sprängningar som också drabbar företagen och företagsklimatet i landet i form av otrygghet bland både företagsledning och personal.

Resultaten visar att risken att utsättas för brott varierar mellan olika branscher, mellan olika regioner och mellan företag av olika storlekar. Fastighetsbranschen är den bransch med störst andel brottsutsatta företag, följt av handel samt kultur, nöje och fritid. Det finns också skillnader mellan landets 21 län där utsattheten är större bland företag i landets södra delar. Orsaken till detta beror sannolikt i första hand på att brottsligheten i stort tenderar att vara fokuserad till större städer samt att de södra regionerna har en större närhet till kontinenten och därmed är mer sårbara för internationell brottslighet, till exempel stöldligor. Med detta sagt är brottsligheten ett stort problem för företag i hela landet.

Eftersom det utifrån den officiella kriminalstatistiken inte går att utläsa hur många företag som utsätts för brott är resultaten från denna undersökning en viktig del i

framtagandet av en nationell lägesbild och för möjligheterna att följa utvecklingen över tid. Detta blir ännu viktigare mot bakgrund av att det finns ett stort mörkertal där bara en liten del av den brottslighet som drabbar företagen kommer till polisens kännedom. I denna undersökning uppger hela 41 procent av de brottsutsatta företagen att de inte har anmält något av de brott de utsatts för under det senaste året. Den främsta orsaken till detta är uppfattningen att en polisanmälan sällan leder till någon åtgärd.

Resultaten visar också att så många som 52 procent av de brottsutsatta företagen är missnöjda med polisens förmåga att utreda och klara upp de brott de utsatts för, vilket är en ökning jämfört med tidigare undersökningar.

När det gäller brottslighetens kostnader så ligger dessa kvar på fortsatta höga nivåer. Under det senaste året uppgick de direkta kostnaderna för brott mot företag till 43 miljarder kronor, vilket ligger i paritet med tidigare undersökningar. I första hand är dessa kostnader relaterade till stöldbrott, skadegörelse och inbrott. En förändring är emellertid att de direkta kostnaderna till följd av cyberbrott ökat jämfört med tidigare undersökningar och är i denna undersökning det näst mest kostsamma brottet för svenska företag. En trolig förklaring till detta kan tillskrivas bedrägerier som sker online eller via andra nätbaserade plattformar.

Mot bakgrund av att brottsligheten mot företag är ett fortsatt mycket stort problem i kombination med en eskalerande grov brottslighet är det inte särskilt förvånande att företagen i stor utsträckning vidtar egna åtgärder för att förebygga och hantera brott. Hela 37 procent av företagen uppger att de under det senaste året vidtagit säkerhetshöjande åtgärder. Den sammanlagda kostnaden för dessa åtgärder uppgår till 34 miljarder kronor, vilket är en ökning med 4 miljarder jämfört med tidigare undersökningar.

Till ovan nämnda kostnader ska läggas ytterligare 21 miljarder kronor i uppskattade intäktsförluster till följd av oron och utsattheten för brott. Det innebär att den totala kostnaden för brottslighet mot svenska företag under det senaste året uppgår till cirka 98 miljarder kronor.

Ett rimligt antagande är dock att de faktiska kostnaderna överstiger detta då omfattningen av vissa brott (och dess kostnader) tenderar att underskattas i själv-uppskattningsstudier. Brott som denna undersökning troligen inte till fullo kan greppa omfattningen av, och därmed kostnaderna för, är exempelvis olika former av cyberbrott, internetbedrägerier och VD-kapningar. Inte sällan beror detta på att de kan orsaka kostnader i flera led som inte upptäcks eller är svåra för företagen att kvantifiera i monetära termer. Det finns även olika former av indirekta kostnader som exempelvis ökade försäkringspremier, utökad bemanning och vårdkostnader för personal som inte heller fångas upp fullt ut i denna undersökning.

De samhällseliga kostnaderna till följd av brott mot företag blir naturligtvis ännu större då nerlagda företag och färre arbetstillfällen leder till lägre skatteintäkter, högre priser för konsumenter och sämre utbud samt, inte minst, stora kostnader för rättsväsendet och sjukvården.

Andelen företag som har övervägt att lägga ned delar av eller hela verksamheten under det senaste året är oförändrat jämfört med tidigare undersökningar och ligger kvar på 5 procent. Samtidigt uppger 7 procent av företagen att de valt att avstå en investering i den egna verksamheten till följd av oro eller utsatthet för brott. Många har också en allt annat än positiv inställning till framtiden. Endast 2 procent av företagen tror att brottsligheten kommer att minska under det kommande året, medan hela 61 procent tror att den kommer att öka. På liknande sätt kan företagens tillväxt hämmas av brottsligheten om det påverkar möjligheterna att rekrytera personal. Cirka 4 procent av företagen uppger att de under det senaste året har haft svårigheter att rekrytera personal på grund av oro för brottsligheten. Även om procentsatserna är låga är det många företag och ännu fler anställda som drabbas vilket i sin tur bidrar till ytterligare indirekta kostnader för näringslivet. Den senaste tidens våldsvåg riskerar också att påverka Sverige bilden och därmed Sveriges konkurrenskraft på den internationella arbetsmarknaden.

Den här typen av undersökningar är ett viktigt bidrag för att öka kunskapen om näringslivets utsatthet och konsekvenser av brott. Sammantaget finns det idag kunskap om att många företag utsätts för brott samt att många företagsledningar och egenföretagare oroar sig för att företaget ska utsättas för brott. Genom denna och tidigare undersökningar vet vi också att brottsligheten i runda slängar, lågt räknat, kostar svenska företag över 100 miljarder kronor årligen vilket påverkar verksamhetsbeslut som rör företagens utveckling och tillväxt. Dessutom är anmälningsbenägenheten bland företag låg och tilltron till polisen ännu lägre.

Tillsammans med vetskapen om att vinsterna från många av de brott som drabbar företag finansierar den grova organiserade brottsligheten innebär detta att vi står inför en ohållbar situation. För att kunna vidta nödvändiga åtgärder nationellt och lokalt samt på lång och kort sikt måste olika aktörer ta sitt ansvar och professionalisera arbetet för att kunna förebygga och hantera brott mot företag. För att detta ska vara möjligt krävs framför allt:

- Att samtliga kommuner regelbundet kartlägger det lokala näringslivets erfarenheter och konsekvenser av brott och otrygghet. Behovet av sådana kartläggningar blir ännu viktigare mot bakgrund av att kriminalstatistiken har stora brister och att anmälningsbenägenhet är låg när det gäller brott mot företag. Denna typ av lokalt nedbrutna undersökningar är i själva verket en förutsättning för att kommunerna ska kunna bedriva ett systematiskt brottsförebyggande arbete med framtagandet av lägesbilder, orsaksanalyser och åtgärdsplaner.
- Att Brottsförebyggande rådet utreder möjligheterna att införa nya brottskoder som gör det möjligt att i större utsträckning identifiera när ett företag eller en person som i sin yrkesroll har utsatts för brott, vilket idag endast är möjligt för ett fåtal brottstyper. Eftersom Polismyndigheten tillsätter resurser och prioriterar sitt arbete i hög grad utifrån den polisanmälda brottsstatistiken är detta helt nödvändigt. Om inte statistiken ger en rättvisande bild av företagens utsatthet för brott riskerar näringslivet att i ännu större utsträckning utelämnas till att själva förebygga och skydda sig mot brottsligheten.

- Att Polismyndigheten tillsätter en näringslivskontakt i varje polisområde. Detta är en funktion, utifrån en norsk modell, vars huvudsakliga uppgifter skulle vara att främja samarbete och samverkan mellan polisen, näringslivet, myndigheter och andra samhällsaktörer. En sådan funktion skulle arbeta brottsförebyggande med särskilt fokus på att utgöra en kontaktyta gentemot företag i polisområdet. En viktig del i arbetet skulle således vara att fånga upp de utmaningar som företagen står inför vad gäller brottslighet och otrygghet samt att sprida information och kunskap bland företagen om polisens arbete, prioriteringar och möjligheter. Ett sådant arbetssätt är ett sätt att minska friktionen och frustrationen som svenska företagare inte sällan kan uppleva idag över att de brott de utsätts för inte tas på tillräckligt stort allvar. Detta torde också kunna skapa förutsättningar för en ökad anmälningsbenägenhet och förbättrad samverkan mellan polis och näringsliv.
- Att företagen i större utsträckning polisanmäler de brott man utsätts för. Även om upplevelsen är att en enskild polisanmälan sällan leder till någon fällande dom eller någon positiv åtgärd för företaget är det viktigt att den verklighet man står inför vad gäller brott och ordningsstörningar speglas i den officiella kriminalstatistiken. Oavsett om en polisanmälan direktavskrivs eller läggs ned i ett tidigt skede är den en viktig del i den statistik som polisen baserar sitt arbete på och som dessutom är avgörande för kommunernas ansökningar om exempelvis mobila ordningsvakter (LOV3) och kamerabevakning.

Inledning

Säkerhet och trygghet har under de senaste åren kommit att bli några av de viktigaste frågorna i Sverige. Orsaken är dels ett förändrat säkerhetspolitiskt läge i Europa till följd av Rysslands invasion av Ukraina i februari 2022, dels en negativ utveckling vad gäller den grova och organiserade brottsligheten.

Situationen har accelererat ytterligare med den senaste tidens skjutningar med automatvapen på öppen gata, riktade angrepp mot anhöriga till gängkriminella, rekordmånga sprängdåd, dödligt våld långt ned i åldrarna samt öppna drogsener.

Problemen är emellertid inte enbart kopplade till den grövsta brottsligheten. Brott som bedrägerier, stölder och andra livskvalitetsbrott avskrivs ofta i samma stund som de anmäls. I många förortsområden har boende och näringsidkare slutat att polisanmäla brott eftersom det finns en uppfattning att det inte är någon idé.

Frågor som rör säkerhet och trygghet har i allt större utsträckning kommit att påverka var människor väljer att bosätta sig, var företag beslutar att etablera sin verksamhet och hur olika investeringsbeslut fattas. Brottslighet och otrygghet försämrar också livskvaliteten och begränsar individers handlingsfrihet. Den begränsar även offentliga verksamheter och privata företag som inte alltid kan utföra sina uppdrag eller ge den service de annars hade kunnat.

En minskad brottslighet och en ökad trygghet är den mest prioriterade frågan bland svenska företag för att förbättra det lokala företagsklimatet.¹ Här ska noteras att det inte främst är den grövsta brottsligheten som företagen oroar sig för, utan snarare problem med livskvalitetsbrott i företagets närområde. Enligt Företagens trygghetsundersökning (FTU), som baseras på svar från ca 14 000 företagare runt om i Sverige, utgörs de största problemen av nedskräpning, skadegörelse och klotter samt fort- och buskörning i närområdet. De brott som företagen utsätts för är i första hand stölder, skadegörelse, bedrägerier samt inbrott.²

Att narkotika är en central del och en av de viktigaste inkomstkällorna för den organiserade brottsligheten har länge varit känt. På senare tid har det framkommit att det även finns en uppenbar koppling mellan bedrägeribrottsligheten och organiserad brottslighet. Brottsvinsterna som bedrägerierna genererar finansierar bland annat andra typer av kriminell aktivitet som kännetecknar den organiserade brottsligheten i form av exempelvis trafficking, narkotikahandel och skjutningar.³ Denna typ av bedrägeri-

¹ Svenskt Näringsliv (2023).

² Stiftelsen Tryggare Sverige (2023). Företagens trygghetsundersökning 2023. Stockholm: Stiftelsen Tryggare Sverige

³ Polismyndigheten, NBC (2021). De organiserade bedrägerierna – en rapport om bedrägerier kopplade till organiserade kriminella miljöer. Stockholm.

brott, särskilt de som utförs via internet och digitala plattformar, är svårutredda och polisens personupplklaringsprocent är i sammanhanget mycket låg.

Situationen för svenska företag när det kommer till brottslighet och dess konsekvenser för företagandet förvärras ytterligare av att kommunernas brottsförebyggande arbete fram till 1 juli 2023 utfördes på helt frivillig basis utan något lagstadgat ansvar. Historiskt sett har det lokala brottsförebyggande arbetet därför varit av varierande kvalitet och mycket ojämnt. Näringslivet har i de allra flesta kommuner inte inkluderats i den lokala samverkan för att förebygga brott.⁴ Lagen om kommunernas brottsförebyggande ansvar har i skrivande stund funnits i cirka fyra månader och det är därför för tidigt att uttala sig om vilka effekter den har haft för det lokala brottsförebyggande arbetet. Det är emellertid av yttersta vikt att näringslivet och de lokala företagen inkluderas i en strukturerad och systematiserad samverkan för att förebygga brott och förbättra det lokala företagsklimatet.

För att detta ska lyckas krävs att det finns en lokalt närvarande och förankrad polis och en fungerande kärnverksamhet. Flera kartläggningar och rapporter har dessvärre visat på stora brister i det förebyggande och utredande arbetet.⁵ Enligt Brottsförebyggande rådet har polismyndigheten växt mer centralt än lokalt då lokalpolisområdena inte har tillförts resurser i den utsträckning det var tänkt. Endast 22 av 95 lokalpolisområden uppnår basnivån⁶ om en områdespolis per 5 000 invånare.⁷ Polisens lokala frånvaro innebär särskilda utmaningar för företag och företagare som ofta tvingas lösa sin situation på egen hand genom dyra säkerhetslösningar i form av exempelvis egen bevakningspersonal, larmsystem eller bevakningskameror.⁸

Under de senaste åren har även skarp kritik riktats mot polisens brottsutredningsverksamhet⁹ och hantering av mängdbrott (livskvalitetsbrott). I en granskning som Riksrevisionen genomfört framkommer att hanteringen är ineffektiv bland annat till följd av låg bemanning i lokalpolisområdena. Bristande utredningsåtgärder har dessutom lett till att utredningar läggs ned eller aldrig ens inleds trots att brotten faktiskt har förutsättningar att utredas.¹⁰ Enligt företagen själva är också den främsta anledningen till att inte polisanmäla brott att det sällan leder till någon positiv åtgärd för den egna verksamheten. Samtidigt uppmanas företagen av polisen att i större utsträckning polisanmäla de brott de utsätts för; allt för att kunna påvisa ett behov av åtgärder. Detta moment 22 i kombination med en kriminalstatistik som inte

⁴ Stiftelsen Tryggare Sverige (2021) Näringslivets roll i det lokala brottsförebyggande arbetet – en kartläggning. Stockholm: Stiftelsen Tryggare Sverige.

⁵ Se exempelvis: Statskontoret (2018:18). Ombildningen till en sammanhållen polismyndighet. Slutrapport.; Riksrevisionen (2020:20). Rätt insats på rätt plats – polisens arbete i utsatta områden; Polismyndigheten, internrevisionen (2021). Granskning av polisiär närvaro i glesbygd/storstad, målkonflikter och prioriteringar

⁶ Enligt internationella erfarenheter är ett relevant mått på lokal närvaro en polis per 5 000 invånare utifrån att poliserna ska känna och vara kända av invånarna. Rikspolischefen har också fattat ett beslut om att det ska finnas en områdespolis per 5 000 invånare, se exempelvis: Riksrevisionen, (2020:20) Rätt insats på rätt plats – polisens arbete i utsatta områden.

⁷ Företagarna (2023). Brott mot företagare 2023 – en kartläggning av företagares kontakter med polisen, anmälda brott och polistätheten i Sverige. Stockholm: Företagarna

⁸ Ibid.

⁹ Polismyndigheten, internrevisionen (2020). Systemgranskning av polisens utredningsverksamhet. Diariern: A058.733/2018. Stockholm: Polismyndigheten.

¹⁰ Riksrevisionen (2023:2) Polisens hantering av mängdbrott – en verksamhet vars förmåga behöver förstärkas.

särskiljer brott mot företag eller brott som individer har utsatts för i egenskap av sin yrkesroll gör att mörkertalen är enorma. Vikten av att öka kunskapen om brott mot företag genom att kartlägga dess omfattning och konsekvenser för svenska företag är därmed mycket stor om utmaningarna på området ska kunna minskas snarare än tillåtas växa.

Syfte

Syftet med denna undersökning är att kartlägga brottslighetens omfattning, kostnader och konsekvenser för svenska företag. Undersökningen är en uppföljning till tidigare kartläggningar i rapportserien "Brottslighetens kostnader" som Svenskt Näringsliv publicerat 2018, 2020 och 2022. Omfattningen av företag som ingick i undersökningen ökade och tillvägagångssättet förändrades i samband med 2022 års upplaga. För första gången inkluderades då indirekta kostnader som investeringar i säkerhetshöjande åtgärder och uteblivna intäkter till följd av brottslighet och otrygghet.

I studier om brottslighetens kostnader för samhället i stort delas traditionellt sett kostnaderna in i tre övergripande kostnadsslag; direkta kostnader, indirekta kostnader och immateriella kostnader. Syftet med denna undersökning är, precis som med 2022 års upplaga, att undersöka de två förstnämnda kostnadsslagen. Med direkta kostnader avses i den här undersökningen sådant som förlorad eller skadad egendom. Det vill säga värdet av det som exempelvis blivit stulet eller sönderslaget. Med indirekta kostnader avses företagens kostnader på grund av förväntad brottslighet samt kostnader på grund av intäktsbortfall till följd av brottslighet. Det förstnämnda omfattar de kostnader företagen har haft under det senaste året kopplat till säkerhetshöjande åtgärder för att skydda sig mot brott. Det kan exempelvis handla om kamerabevakning, nya larmsystem, bevakning i form av väktare eller ordningsvakter eller mjukvara för att skydda sig mot dataintrång eller bedrägerier. Intäktsbortfall till följd av brottslighet omfattar i sin tur förlorade intäkter i form av exempelvis förlorad produktion, begränsat varuutbud och begränsade möjligheter att utföra vissa arbetsuppgifter på grund av brottsligheten. Även förlorad försäljning till följd av immaterialrättsliga intrång och piratkopiering räknas till det här kostnadsslaget. Det tredje kostnadsslaget, som alltså inte har undersökts i denna undersökning, handlar om konsekvenser av brott i form av exempelvis psykologisk skada, försämrad arbetsmiljö och försämrad livskvalitet för anställda.

Med anledning av ovanstående är den kostnadsbild som presenteras i den här rapporten i underkant för brottslighetens totala kostnader för svenska företag. Undersökningen fångar exempelvis inte in samtliga indirekta kostnader som kan uppstå i samband med ett brott. Inte heller kostnader för förlorad arbetstid till följd av kontakter med polis, försäkringsbolag etc. eller samhällsliga kostnader för exempelvis rättsväsendets och sjukvårdens hantering av brott är inkluderade i undersökningen. Precis som i föregående undersökning om brottslighetens kostnader är emellertid kostnadsbilden mer komplett än den någonsin tidigare varit kopplat till ekonomiska konsekvenser till följd av brottslighet och otrygghet.

Mot bakgrund av att bedrägeribrotten har ökat kraftigt de senaste åren och att brottsvinsterna från den här typen av brott finansierar annan grov- och gängrelaterad brottslighet fokuserar denna undersökning särskilt på just bedrägeribrott mot företag. Syftet i denna del har varit att öka förståelsen för vilka typer av bedrägerier som främst drabbar svenska företag samt undersöka om det finns några särskilda egenskaper eller givna omständigheter som utmärker de företag eller branscher som är särskilt sårbara för dessa typer av brott.

Rapporten är uppbyggd i tre delar där den första delen syftar till att undersöka företagens utsatthet för brott under det senaste året. Den andra delen avser att uppskatta de monetära direkta och indirekta kostnader brottsligheten har åsamkat företagen under det senaste året. Den tredje och sista delen fokuserar på de konsekvenser som brottsligheten medfört för företagen, exempelvis övervägningar om att lägga ned verksamheten, huruvida man avstått från investeringar samt huruvida företagen mött svårigheter att rekrytera personal till följd av brottslighet eller oro för brott.

Metod

Denna rapport baseras på två digitala enkätundersökningar som har genomförts bland Svenskt Näringslivs medlemmar under våren 2023. Den första enkätundersökningen syftade till att undersöka företagens kostnader till följd av brottslighet medan den andra undersökte företagens utsatthet för brott. Enkäten om brottslighetens kostnader skickades ut till 26 068 företag varav 2 382 besvarade enkäten, vilket motsvarar en svarsfrekvens på cirka 9 procent. Frågorna om företagens utsatthet för brott ingick i sin tur i Företagarpanelen som är ett verktyg som Svenskt Näringsliv använder sig av för att undersöka företagens syn på diverse frågor som rör svenskt företagande. Svarsfrekvensen för Företagarpanelen vid det tillfället då frågor om företagens utsatthet för brott ingick uppgick till cirka 37 procent. Skillnaden i tillvägagångssätt mellan denna undersökning och den föregående är således att frågorna om företagens kostnader till följd av brottsligheten och frågorna om utsattheten för brott inte denna gång har ingått i samma enkätundersökning utan delats upp i två olika.

Resultaten från denna undersökning har beräknats enligt samma metod som i tidigare undersökningar för att säkerställa att de är representativa för hela företagspopulationen i Sverige och inte enbart för Svenskt Näringslivs medlemmar. För att kunna beräkna detta har undersökningspopulationen (det vill säga de företag som svarat på enkäten) först delats in i 15 strata baserat på storlek (3 strata) och bransch (5 strata). Sedan har stratafördelningen i undersökningspopulationen jämförts med motsvarande fördelning för hela Sveriges företagspopulation.¹¹ För att korrigera för de skillnader som identifierats mellan de två populationerna har en viktningsmodell använts vid beräkandet av resultaten som tar hänsyn till över- och underrepresentationer i undersökningspopulationen vad gäller bransch och företagsstorlek. I korthet innebär det att mindre företag som är underrepresenterade bland Svenskt Näringslivs medlemmar får större

¹¹ Stratafördelningen är skapad utifrån SCB:s statistik på antal företag år 2020 och branschindelningen enligt SNI branschkod på avdelningsnivå. Se Företagsdatabasen 2022.

vikt. Sammantaget var effekten av viktningen emellertid liten vilket tyder på att de svarande företagen i stor utsträckning är representativa. Även bortfallsanalysen visar att skillnaderna mellan de som inte svarat på enkäten och de som har svarat på enkäten är relativt små, vilket tyder på att bortfallet inte är snedfördelat.¹² Detta innebär naturligtvis inte samma representativitet som i en totalundersökning, resultaten bör ändå anses ge en god bild av svenska företags sammantagna situation vad gäller omfattningen av utsattheten för brott.¹³

För att beräkna brottslighetens kostnader har en metod för kostnadsnyttoanalys använts som grundar sig i en modell som tidigare använts i andra länder, bland annat i Australien och Storbritannien. Bakom metoden står professor Matthew Manning vid City University of Hong Kong, som också är medförfattare till denna rapport. I undersökningen har företagen ombetts att besvara frågor om utsatthet för ett antal olika brottstyper under det senaste året. För varje brottstyp har sedan antalet brott efterfrågats varpå den svarande ombetts att uppskatta den genomsnittliga direkta kostnaden per brott inom sju av de efterfrågade brottskategorierna.

Eftersom det kan vara svårt för den svarande att uppskatta den genomsnittliga kostnaden per brott har fem olika intervallalternativ erbjudits för varje kostnadsfråga. Intervallerna är anpassade vad gäller storlek beroende på vilket brott som efterfrågas. Den här metoden anses vara mer träffsäker och undviker i högre grad de extremvärden som annars är vanligt förekommande när den svarande fritt får uppskatta kostnaderna. För att ändå ta höjd för de enstaka brott som har kostat företagen mycket stora summor finns även ett öppet svarsalternativ.

För att de sammantagna kostnadsuppskattningarna i största möjliga mån ska avspegla situationen i Sverige i stort har resultaten aggregerats upp mot företagsbeståndet i SCB:s Företagsdatabasen 2022. Detta har gjorts genom att kostnadsuppgifterna har brutits ned enligt samma stratafördelning som beskrivits ovan vad gäller viktningssmodellen. Inom varje strata har sedan den genomsnittliga kostnaden per brott aggregerats upp mot det nationella företagsbeståndet inom respektive strata.

Avgränsningar

Kostnaderna för brott mot företag presenteras i denna rapport på en övergripande nivå vad gäller kostnadsslag och brottstyp, men redovisas inte per bransch. Eftersom denna undersökning genomfördes i relativ närtid till den undersökning som låg till grund för *Brottslighetens kostnader 2022* ingick ett mindre urval av företag och därmed färre svarande denna gång. Till följd av detta har det inte varit möjligt att på ett säkert sätt bryta ned kostnaderna per bransch. I och med den korta tiden

¹² De minsta företagen och de största företagen svarar i något lägre grad. På branschnivå är byggverksamheter något underrepresenterade medan industriverksamheter är något överrepresenterade. Men i stort tyder lite på att fördelningen utifrån storlek och bransch är snedfördelat.

¹³ Svenskt Näringsliv har inga medlemsföretag inom branscherna "offentlig förvaltning och försvar", "förvärvsarbete i hushåll" samt "verksamhet vid internationella organisationer", varför dessa branscher inte är inkluderade i undersökningen. På grund av ett för litet antal respondenter från branscherna "el, gas, värme och kyla", "gruvor och mineralutvinningsindustri", samt "vattenverk, reningsverk o.d. avfallsanläggningar" ingår dessa branscher inte i undersökningen kring utsatthet för brott.

mellan de två undersökningarna är det emellertid inte sannolikt att det skett några större förändringar i hur kostnaderna för brott fördelas per bransch.

Tidigare forskning och internationell utblick

Brottslighet mot företag av icke anställda eller av de med makt och möjlighet inom en affärsverksamhet har studerats empiriskt ända sedan 1800-talet.¹⁴ Under 1900-talet konstaterade Sutherland – dock utan särskilt fokus på näringslivsrelaterad brottslighet, utan snarare på brottslighet utförd av företagsrepresentanter – behovet av ytterligare forskning med tanke på brottslighetens konsekvenser för såväl näringsliv som för samhälle.¹⁵ Samtidigt har inte så mycket förändrats under 2000-talet. Kunskapen är fortfarande låg och företagen riskerar fortsatt brottslighet riktad mot dem från både anställda, kunder och andra aktörer. Det är därför inte förvånande att många företag lägger ned stora summor på att försöka förebygga och förhindra brott samt minimera konsekvenserna av sådan brottslighet. Bakgrunden är insikten om att sådana brott påverkar lönsamheten till den milda grad att en fortsatt verksamhet kan hotas. Exempelvis uppskattar James att brottslighet kan vara en bidragande orsak till att så många som 30 procent av företagen tvingas lägga ned.¹⁶

Ett antal olika studier har försökt att uppskatta brottslighetens kostnader. Wickramasekera med flera genomförde 2015 en systematisk granskning av 21 studier av brottslighetens kostnader.¹⁷ Granskningen visade avsevärda skillnader beträffande uppskattningen av brottslighetens kostnader i de genomgångna studierna. Stora delar av dessa skillnader beror på olikheter kring metodik och omfattning för uppskattningen. Vissa studier inkluderade både direkta kostnader (till exempel värdet av en stulen bil eller reparationer av en sönderslagen bil) till följd av brottslighet och indirekta kostnader (till exempel kostnader som beror på minskad produktivitet hos gärningsperson/brottsutsatt och värdet av frivilligt arbete). Andra studier inkluderar även immateriella kostnader (till exempel psykologisk skada orsakad av brottslighet) vilka kräver metoder som undersöker betalningsvillighet eller liknande metoder för att kunna sätta monetära värden på icke-marknadsmässiga konsekvenser.

Vad gäller omfattning kan kostnader som uppstår på grund av brottslighet avgöras av de som är kostnadsbärare. Kostnader kan beräknas utifrån den brottsutsattes perspektiv (till exempel utlägg för medicinska kostnader, minskad produktivitet, sveda och värk), statens perspektiv (till exempel kostnader som uppstår via rättsväsendet) och sociala perspektiv (bestående av både brottsutsatta och statens perspektiv och kostnaderna för skattebetalarna och gärningspersonerna). Den gyllene standarden för den här typen av studier är de totala samhällskostnaderna eftersom de inkluderar hela samhället. Det är

¹⁴ Taylor, J. (2018). White-collar crime and the law in the nineteenth century Britain. *Business History*, 60(3), 343–360.

¹⁵ Sutherland, E. (1941). Crime and Business. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 217(1), 112–118.

¹⁶ James, L. (2017). Prepare and protect your business. Tillgänglig: <https://www.uschamberfoundation.org/blog/post/prepare-and-protect-your-business>

¹⁷ Wickramasekera, N., Wright, J., Elsey, H., Murray, J., & Tubeuf, S. (2015). Cost of crime: A systematic review. *Journal of Criminal Justice*, 43(3), 218–228.

dock ovanligt med en sådan ansats på grund av svårigheter att få tillgång till data. Dessutom tenderar forskare att föredra att fokusera på brottslighetens direkta kostnader.¹⁸ På grund av ovannämnda skillnader vad gäller kostnaderna och dess orsaker är det svårt att göra jämförelser mellan olika länder (ibland även mellan olika samhällssektorer inom ett land).

Få studier har fokuserat på enbart brottslighetens kostnader för näringslivet. En relevant studie i Storbritannien¹⁹ utgör ett försök att på ett genomgripande sätt försöka identifiera direkta, indirekta och immateriella kostnader till följd av brott. Resultatet uppskattar att näringslivets kostnader för brottslighet var 8,7 miljarder brittiska pund (cirka 105 miljarder kronor). Kostnaderna avser sju kategorier; rån (2 miljarder pund), inbrott (1,6 miljarder pund), stöld (4,2 miljarder pund), fordonsstöld (0,3 miljarder pund), stöld ur fordon (0,1 miljarder pund), skadegörelse/mordbrand (0,1 miljarder pund) och annan typ av skadegörelse (0,4 miljarder pund).²⁰ Värt att notera är att trots att en enskild stöld är det minst kostsamma brottet för företagen uppgår totalkostnaden för de sammanlagda stölderna för näringslivet till hela 4,2 miljarder pund, vilket är en större totalkostnad än övriga efterfrågade brottskategorier.

Svenskt Näringslivs tre tidigare undersökningar om brottslighetens kostnader har beräknat de direkta kostnaderna för svenska företag till drygt 40 miljarder kronor årligen, i den senaste från 2022 landade den totala kostnaden (direkta och indirekta) för brott mot svenska företag på 89,5 miljarder kronor. Det är emellertid troligt att dessa kostnadsberäkningar väsentligen underskattar de verkliga samhällskostnaderna som bland annat innefattar höga immateriella kostnader, vilka inkluderades i ovan nämnda brittiska undersökning. Dessutom är det svårt att i denna typ av undersökningar beräkna näringslivets fullständiga direkta kostnader. Det gäller särskilt för vissa brottstyper som exempelvis cyberbrottslighet, digitala bedrägerier, digital hackning inklusive bedrägeri mot internetbanker och hackning av konton, driftsstörningar av dataservrar eller system och identitetskapning.

En annan rapport från 2023 framtagen av Småföretagarnas Riksförbund bekräftar att brottslighetens kostnader för svenska företag lågt räknat landar på cirka 90 miljarder kronor. Även om metoden i den studien skiljer sig från de som Svenskt Näringsliv tidigare genomfört uppskattas de sammantagna direkta kostnaderna samt kostnader för säkerhetshöjande åtgärder till 92,3 miljarder kronor årligen. Det konstateras även att småföretagen drabbas särskilt hårt där var sjätte småföretagare uppger att brottsligheten är det största hindret för verksamheten.²¹

¹⁸ Manning, M., Johnson, S., Tilley, N., Wong, G., & Vorsina, M. (2016). *Economic analysis and efficiency in policing, criminal justice and crime reduction: What works?* London: Palgrave.

¹⁹ Heeks, M., Reed, S., Tafiri, M., & Prince, S. (2018). *The economic and social costs of crime: Second edition*. London: Home Office.

²⁰ Precis som Wickramasekera m.fl. konstaterade i sin granskning är uppskattningar av brottslighetens kostnader känsliga för olikheter kring metodik. Till följd av detta bör exempelvis jämförelser av kostnader i Heeks m.fl. undersökning och kostnaderna i denna undersökning göras med stor försiktighet. Till skillnad från denna undersökning baseras exempelvis Heeks undersökning på anmälda brott.

²¹ Småföretagarnas Riksförbund (2023). *Brott mot företagen 2023*.

På nationell nivå finns det viss kunskap om näringslivets erfarenheter av brottslighet och otrygghet. Källorna till denna kunskap är främst de undersökningar som bransch- och intresseorganisationer genomför bland sina medlemmar. Exempelvis visade den senaste undersökningen som Svenskt Näringsliv genomfört att 54 procent av de tillfrågade företagen utsatts för brott under det senaste året.²² Vad gäller konsekvenser av brottslighet mot företagare så uppger 17 procent av företagarna att de övervägt att lägga ned sin verksamhet på grund av brottslighet enligt Företagarnas undersökning Brott mot företagare 2022.²³ Liknande studier för att kartlägga sina medlemmars erfarenheter av brottslighet genomförs av flera andra branschorganisationer som exempelvis Svensk Handel och Livsmedelshandlarna.

Även på lokal nivå är kunskapen om brott mot företag begränsad, bland annat eftersom kommunerna inte i tillräckligt stor utsträckning inkluderar näringslivet i sitt brottsförebyggande arbete. En kartläggning som Stiftelsen Tryggare Sverige har genomfört visar att näringslivet i regel varken inkluderas i kommunen och polisens framtagande av lokala lägesbilder eller i genomförandet av brottsförebyggande åtgärder.²⁴ Följderna blir att den lägesbild som ligger till grund för det lokala brottsförebyggande arbetet i kommunerna till allra största del grundas på polisens brottsstatistik, vilket med tanke på ovanstående riskerar att leda till att företagens situation och utmaningar inte beaktas. De senaste åren har fler kommuner emellertid tagit initiativ för att kartlägga de lokala företagens erfarenheter av utsatthet, oro och konsekvenser av brott. En kartläggning från 2023 visar exempelvis att det är stor skillnad mellan kommunerna vad gäller andelen oroliga respektive utsatta företag. Bland de ca 14 000 svarande företagen i den undersökningen har 41 procent utsatts för brott under det senaste året, varav en betydande del har utsatts upprepade gånger för flera olika typer av brott. Samtidigt konstateras det att majoriteten av företagen inte polisanmäler brotten: 58 procent av företagen har inte polisanmält något av de brott de utsatts för; medan 21 procent bara har polisanmält vissa av brotten.²⁵

Slutligen visar tidigare studier från Svenskt Näringsliv att brottsligheten inte är jämnt fördelad, utan vissa branscher drabbas mer än andra. Den heterogena fördelningen av brottslighetens kostnader försvårar föga förvånande också beräkningarna, vilket i sin tur även påverkar möjligheterna att ta fram relevanta brottsförebyggande insatser. En utmaning både vad gäller denna typ av kartläggningar och framtagande av brottsförebyggande åtgärder ligger således i att branscherna utsätts i olika omfattning och av olika typer av brott vilket innebär att brottslighetens kostnader fördelas ojämnt mellan branscherna.

²² Svenskt Näringsliv. Brottslighetens kostnader 2020. Stockholm: Svenskt Näringsliv.

²³ Företagarna (2021). Brott mot företagare 2021. Stockholm: Företagarna.

²⁴ Stiftelsen Tryggare Sverige (2021). Näringslivets roll i det lokala brottsförebyggande arbetet – en kartläggning. Stockholm: Stiftelsen Tryggare Sverige.

²⁵ Stiftelsen Tryggare Sverige (2023). Företagens trygghetsundersökning 2023. Stockholm: Stiftelsen Tryggare Sverige.

Resultat

I denna del redovisas först resultaten avseende företagens utsatthet för brottslighet, därefter brottslighetens kostnader och avslutningsvis redogörs för brottslighetens konsekvenser.

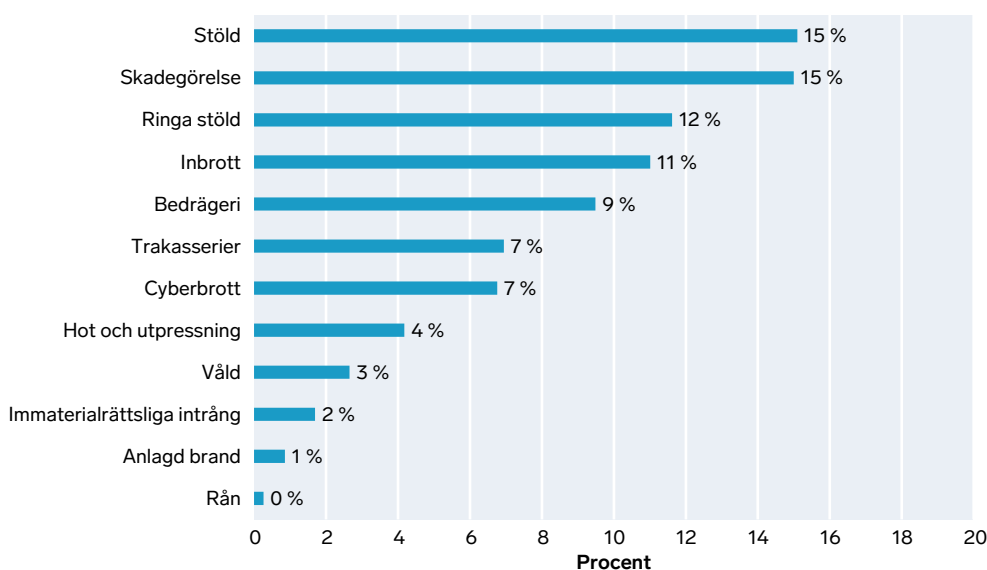
Företagens utsatthet för brott

Resultatet från den här undersökningen visar att hälften av företagen (49 procent) har utsatts för något eller några av de efterfrågade brottstyperna en eller upprepade gånger under det senaste året. Motsvarande andel i 2022-års undersökning var 54 procent. Även om frågorna och metoden i övrigt är densamma i båda undersökningarna har urvalet varit mindre i denna undersökning jämfört med den förra. Den statistiska signifikansen mellan de båda resultaten är därför för liten för att dra några säkra slutsatser om huruvida utsattheten för brott de-facto har minskat bland svenska företag. Resultaten i denna undersökning stärker emellertid bilden av att cirka hälften av företagen i Sverige årligen utsätts för brott. Resultaten från de tre mest omfattande undersökningarna om svenska företags självrapporterade utsatthet för brott visar nämligen att den sammantagna utsattheten ligger på den nivån.²⁶

Utsatthet per brottstyp

De vanligaste brotten som svenska företag utsätts för är stöld (av normalgraden och grov stöld) samt skadegörelse, följt av ringa stöld och inbrott. Något färre har utsatts för bedrägerier. Andelen utsatta för bedrägerier som framgår av figur 1 avser de företag som utsatts för ett fullbordat bedrägeri och inte bedrägeriförsök. Företagens utsatthet för olika typer av bedrägerier samt bedrägeriförsök redogörs i avsnittet: *Företagens sårbarhet för bedrägerier*.

²⁶ Förutom denna undersökning handlar det om; Brottslighetens kostnader 2022 där den sammantagna utsattheten var 54 procent; samt Företagens trygghetsundersökning 2023 där den sammantagna utsattheten var 41 procent.

Figur 1. Andel företag som utsatts för respektive brottstyp under det senaste året.

Som framgår av figur 1 är brott mot person, som i den här undersökningen avser brott mot anställda i form av trakasserier, hot och fysiskt våld, lyckligtvis mindre vanliga än framför allt tillgrepps- och skadegörelsebrotten. Sammantaget har likväl var tionde företag (10 procent) utsatts för något eller några brott mot anställda.

Att tillgrepsbrotten är de vanligaste brottstyperna är inte särskilt förvånande. Även 2020 och 2022-års undersökningar visade att det är den typen av brott som drabbar svenska företag i störst utsträckning. Denna undersökning bekräftar således den bild som tidigare framkommit, nämligen att tillgrepsbrotten och bedrägeribrotten är vanligare än brott mot anställda samt att de sistnämnda brotten sammantaget drabbar cirka var tionde svenskt företag varje år.

Den officiella kriminalstatistiken innehåller 49 brottskoder inom fem olika brottsgrupper av vilka det går att urskilja att det är en juridisk person, det vill säga ett företag, organisation eller förening, som har utsatts för brott. Den stora majoriteten av dessa avser olika former av tillgrepsbrott, medan tre brottskoder avser bedrägerier. Samtidigt är rån det enda brottet på listan av vilken det går att urskilja att en enskild anställd har blivit utsatt. Individer som på andra sätt utsatts för exempelvis hot, våld eller trakasserier till följd av eller i samband med sin yrkesutövning går emellertid inte att urskilja i statistiken.

Sammantaget har de polisanmälda brotten mot företag i Sverige minskat med 27 procent de senaste fem åren. Generellt har andelen som i den här undersökningen uppgett att de har utsatts för brott under det senaste året minskat för mer eller mindre samtliga brottstyper jämfört med 2022-års undersökning. Svenska företags sammantagna utsatthet för brott ligger samtidigt kvar på i princip samma nivå (49 procent). Att tolka figur 1 som att omfattningen per brottstyp de-facto har minskat är därför vanskligt. Dessutom visar andra studier om företagens självrapporterade utsatthet för brott avseende samma tidsperiod att utsattheten per brottstyp motsvarar resultaten för 2022-års undersökning. Det vill säga att mer eller mindre samtliga brottstyper ligger på högre nivåer än vad resultaten i denna undersökning visar.

Allmänhetens självrapporterade utsatthet för personbrott²⁷ såväl som egendomsbrott mot hushåll²⁸ enligt Nationella trygghetsundersökningen 2022 (NTU) är lägre än företagens sammantagna utsatthet för brott i den här undersökningen. 19,5 procent av befolkningen och 13 procent av landets hushåll uppger att de under 2021 utsatts för någon eller några av de brottstyper som efterfrågas i den undersökningen.²⁹

Företagens sårbarhet för bedrägerier

Mot bakgrund av att bedrägeribrotten har ökat de senaste åren och att kopplingen mellan bedrägeribrott, grov organiserad brottslighet och det dödliga skjutvapenvåldet har visat sig vara mycket stark har den här undersökningen fördjupat sig i svenska företags utsatthet för bedrägerier.³⁰

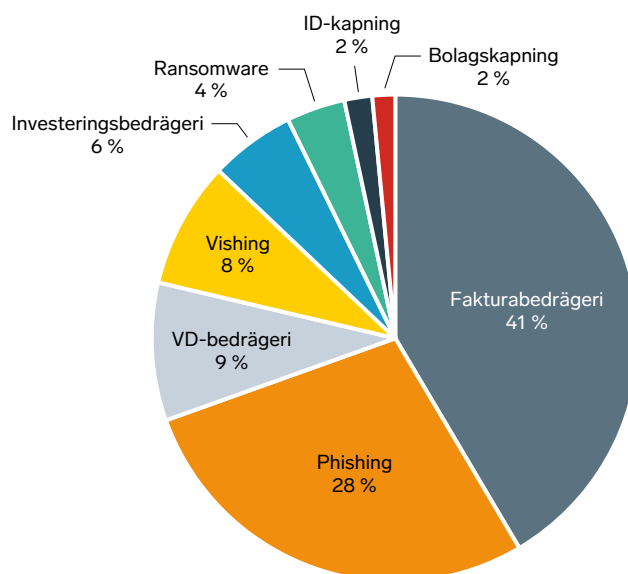
I princip var tionde svenskt företag (9 procent) har under det senaste året utsatts för något eller några av de efterfrågade bedrägeribrotten. Bland de företag som utsatts för bedrägerier har 41 procent utsatts för fakturabedrägerier (se figur 2), vilket därmed är det vanligaste bedrägeribrottet. Ett fakturabedrägeri innebär exempelvis att företaget har fått ett betalningskrav på en vara eller tjänst som inte har beställts eller som inte har levererats. Det andra bedrägeribrottet som är vanligt förekommande är phishing, 28 procent av företagen har en eller flera gånger utsatts för den här typen av bedrägeri under det senaste året. Phishing innebär att någon på företaget har fått ett mejl eller sms där denne har uppmanats att klicka på en falsk länk för att ange eller verifiera säkerhetsrelaterade eller finansiella uppgifter som lösenord, bank- eller kortuppgifter. Ett annat liknande tillvägagångssätt för att lura till sig den här typen av företagsuppgifter är så kallad vishing. Det handlar om att via ett telefonsamtal utge sig för att vara exempelvis från en bank, affärspartner eller myndighet för att förmå den anställde att lämna ut känsliga uppgifter. Detta är emellertid mer ovanligt då 8 procent av de bedrägeriutsatta företagen har utsatts för just detta. Förutom dessa tre bedrägerityper handlar det även främst om VD-bedrägerier, även kallade BEC-bedrägerier (Business E-mail Compromise). Bland de företag som utsatts för bedrägerier har 9 procent utsatts för VD-bedrägeri, vilket innebär att någon har gett sken av att vara företagets VD eller annan chef eller anställd och bett någon på företaget att överföra pengar till ett särskilt konto. Inte sällan handlar det om stora summor som med kort varsel måste flyttas, ofta till ett utländskt konto.

²⁷ Avser misshandel, hot, sexualbrott, personrån, fickstöld, försäljningsbedrägeri, kort-/kreditbedrägeri och nätkränkning.

²⁸ Avser bilstöld, stöld ur eller från fordon, cykelstöld och bostadsinbrott.

²⁹ I skrivande stund har resultatet för NTU 2023 (som avser utsatthet under 2022) ännu inte publicerats.

³⁰ Polismyndigheten (2022). De dödliga bedrägerierna – en rapport om bedrägeribrottslighet och skjutvapenvåldet. Dnr: A554.314/2022. Stockholm: Polismyndigheten

Figur 2. Beskrivning av de vanligaste formerna av bedrägerier mot svenska företag.*Utsatthet för bedrägeri per bransch och storlek*

Handel är den bransch som utgör störst andel av de företag som utsatts för bedrägeri. 21 procent av de bedrägeriutsatta företagen tillhör branschen. Företag inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik samt hotell- och restaurangbranschen utgör emellertid liknande andelar; 18 respektive 17 procent av samtliga bedrägeriutsatta företag. Andelarna står emellertid i proportion till andelarna svarande från respektive bransch i undersökningen i stort, vilket därmed inte nödvändigtvis betyder att just dessa verksamheter är särskilt utsatta för bedrägeribrott.

Resultaten visar emellertid att ovan nämnda branscher även återkommer bland de mest utsatta per bransch. Inom hotell- och restaurangbranschen har nämligen 15 procent av företagen utsatts för bedrägerier under det senaste året, följt av 14 procent inom handelsbranschen och 10 procent inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik. Skillnaderna mellan branscherna vad gäller andelen utsatta företag är emellertid inte stora, alla branscher utom en uppvisar en andel utsatta företag på mellan 3 och 15 procent. Inte heller på en aggregerad nivå där de fyra sektorerna bygg-, handel-, industri- och tjänstesektorn jämförs är skillnaderna anmärkningsvärda. Handelssektorn (som förutom handel inkluderar hotell- och restaurangverksamheter samt transportföretag) uppvisar emellertid störst andel bedrägeriutsatta företag (12 procent) och byggsektorn minst andel (6 procent).

Den enskilda bransch som sticker ut mest i negativ bemärkelse är finans- och försäkringsverksamhet. Hela 25 procent av företagen i branschen uppger att de har utsatts för något eller några bedrägeribrott under det senaste året. En djupdykning bland dessa företag visar att den stora majoriteten av de utsatta är mindre företag med färre än 10 anställda och att den vanligaste bedrägeriformen som företag i branschen utsätts för är phishing. Enligt resultaten i denna undersökning slår bedrägerierna alltså i övrigt brett över näringslivet och drabbar i regel branscherna i liknande omfattning.

Med ett eventuellt undantag för finans- och försäkringsbranschen³¹ tyder det här resultatet på att branschtillhörigheten inte har en särskild stor påverkan på företagens sårbarhet för bedrägeribrott.

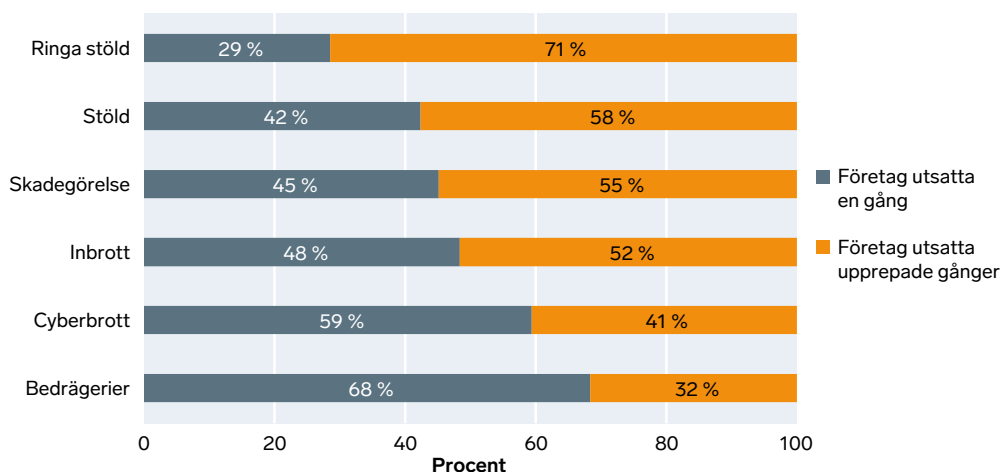
Även fördelat på företagsstorlek är skillnaderna små vad gäller utsatthetens omfattning mellan små, medel och stora företag. Medelstora (50–249 anställda) och stora företag (fler än 250 anställda) utsätts emellertid i störst utsträckning där 14 respektive 13 procent av företagen inom respektive storleksklass uppger att de utsätts för bedrägeri under det senaste året. 11 procent av företagen med 10–49 anställda och 9 procent av företagen med 1–9 anställda uppger i sin tur att de utsätts. Precis som på branschnivå är den statistiska signifikansen i skillnaderna per företagsstorlek så liten att det i sammanhanget är svårt att uttala sig om huruvida storleken på företaget påverkar risken att utsättas för bedrägerier.

Upprepad utsatthet för brott

Det har inom den kriminologiska forskningen länge varit känt att en liten grupp gärningspersoner begår brott vid upprepade tillfällen och därmed står för en stor andel av den totala brottsligheten. På senare tid har forskningen visat att detsamma gäller för personer som utsätts för brott. Det vill säga att en relativt liten grupp individer drabbas av en oproportionerligt stor andel av alla brott och detta gäller såväl våldsbrott som inbrott och vissa andra tillgreppsbrott.

Den här undersökningen visar att motsvarande gäller i stor utsträckning även för företag. Figur 3 visar andelen företag som utsätts en gång respektive upprepade gånger per brottstyp. Att staplarna sammantaget uppgår till 100 procent innebär alltså att det är andelarna av det totala antalet företag som utsätts för respektive brottstyp (n) som redovisas. Trakasserier har inte inkluderats vad gäller upprepad utsatthet eftersom det är en brottstyp som per definition förutsätter upprepade händelser.

Figur 3. Upprepad utsatthet bland företag som utsätts för brott.³²

³¹ Antalet svarande från branschen är relativt litet varför resultatet bör tolkas med en viss försiktighet. Med det sagt är det naturligtvis viktigt att beakta resultatet och i ett nästa steg göra en fördjupande analys av branschens sårbarhet för bedrägerier.

³² Upprepad utsatthet för våldsbrott, hotbrott och rån har inte undersökts

Som framgår av figur 3 har de utsatta företagen drabbats upprepade gånger under det senaste året för majoriteten av de efterfrågade brottstyperna. De enda brottstyperna där så inte är fallet är cyberbrott och bedrägerier. Resultaten i denna undersökning vad gäller svenska företags upprepade utsatthet för brott motsvarar i stor utsträckning resultaten från 2022-års undersökning. Även om den upprepade utsattheten till synes har ökat något för flera av brottstyperna är skillnaderna för små för att med säkerhet kunna säga att den upprepade utsattheten faktiskt har ökat.³³ Det som kan konstateras är emellertid att den upprepade utsattheten bland företag fortsatt är hög. Till detta kommer att en betydande andel av de brottsutsatta företagen har utsatts för flera olika brottstyper. Detta ger en bild av det stora antalet brott som årligen drabbar svenska företag.

Utsatthet per bransch

På samma sätt som att brottsligheten inte slår jämnt mot allmänheten, där NTU 2022 exempelvis visar att den självrapporterade utsattheten är något större bland kvinnor än bland män samt att yngre utsätts för brott i större utsträckning än äldre,³⁴ så slår brottsligheten inte heller jämnt över näringslivet. Precis som i 2022-års undersökning är det fastighetsbranschen, handelsbranschen och kultur, nöje och fritid som i denna undersökning har störst andel brottsutsatta företag per bransch. I dessa tre branscher har 61 procent av företagen utsatts för brott under det senaste året. Det är fem respektive sex procentenheter mer än i de fjärde och femte mest utsatta branscherna; hotell- och restaurangverksamhet och byggindustrin.

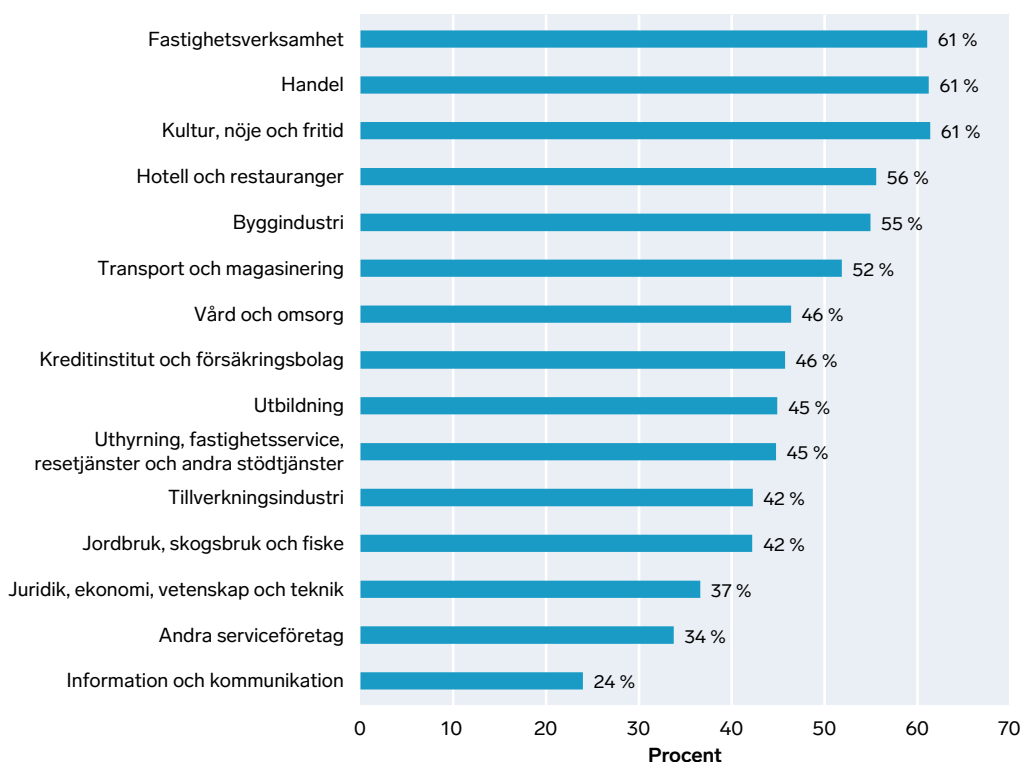
Samtliga ovan nämnda branscher var bland de sex mest brottsutsatta branscherna även i 2022-års undersökning. Största skillnaden mellan undersökningarna är att fastighetsbranschen i 2022-års undersökning i större utsträckning stack ut som den enskilda branschen med störst andel brottsutsatta företag (72 procent). Huruvida det handlar om en faktisk minskad utsatthet inom fastighetsbranschen under det senaste året är svårt att uttala sig om, bland annat till följd av att urvalen ser annorlunda ut mellan denna och den föregående undersökningen (som beskrivits i avsnittet *Metod*). Det vi emellertid kan konstatera är att denna undersökning befäster bilden av att de ovan nämnda branscherna är särskilt utsatta för brott. Detta är en bild som även bekräftas av andra undersökningar som kartlagt utsattheten för brott i olika branscher.³⁵

Även om det kan konstateras att några branscher sticker ut i negativ bemärkelse framgår det tydligt av figur 4 att brottsligheten är ett stort problem i samtliga branscher. Talande för detta är att inom branschen informations- och kommunikationsföretag, som har minst andel brottsutsatta företag, har likväl var fjärde företag utsatts för brott under det senaste året. Den här branschen (som exempelvis innehåller olika typer av IT-bolag och telekombolag) var i 2022-års undersökning, även då tillsammans med andra serviceföretag (som bland annat utgörs av verksamheter för reparation av elektronik, samt skönhetsvård och begravningsverksamhet), den minst brottsutsatta branschen.

³³ I och med att storleken på urvalen i de båda undersökningarna skiljer sig åt hade ökningarna av andelen företag som utsatts upprepade gånger varit större för att med större säkerhet kunna uttala sig om en faktisk ökning.

³⁴ Brottsförebyggande rådet (2022). Nationella trygghetsundersökningen 2022. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

³⁵ Se exempelvis: Stiftelsen Tryggare Sverige (2023). Företagens trygghetsundersökning 2023.

Figur 4. Andel företag per bransch som har utsatts för brott under det senaste året.

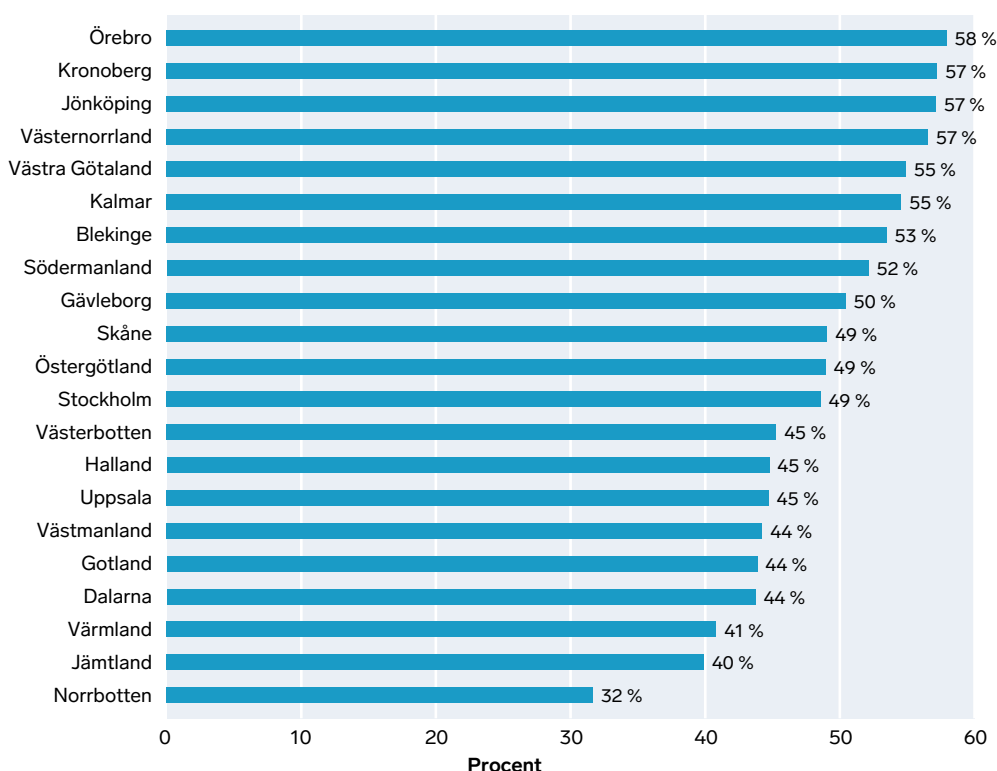
I stort korrelerar figur 4 vad gäller andelen utsatta företag per bransch samt den inbördes ordningen branscherna emellan med motsvarande figur i 2022-års undersökning.

Utsatthet per region

Företagens utsatthet för brott skiljer sig inte enbart utifrån vilken typ av verksamhet som bedrivs. Det finns även geografiska skillnader, det vill säga skillnader mellan exempelvis olika polisregioner, län och kommuner. Brottslighet sker i och med detta alltid lokalt, så till den grad att skillnaderna mellan olika kommunalsområden inom en kommun kan vara stora, inte bara vad gäller omfattningen av utsattheten för brott utan också vad gäller brottslighetens karaktär. Företagens utsatthet för brott i denna undersökning har brutits ned på en mer övergripande regional nivå som motsvarar Sveriges indelning i län.³⁶

Som framgår av figur 5 så visar undersökningens resultat att företagens utsatthet för brott skiljer sig över landet. Region Örebro uppvisar högst andel brottsutsatta företag (58 procent) medan Norrbotten uppvisar lägst andel (32 procent). Precis som för den minst brottsutsatta branschen kan det emellertid konstateras att företagen inte heller är särskilt skonade från brott i den regionen med minst andel brottsutsatta företag i och med att cirka en tredjedel av företagen ändå uppger att de har utsatts för något eller några brott under det senaste året. Samtidigt är skillnaderna inte särskilt stora mellan många av regionerna, exempelvis skiljer det endast 9 procentenheter mellan den mest brottsutsatta regionen och den tionde mest brottsutsatta regionen.

³⁶ Den geografiska indelningen i den här undersökningen motsvarar Svenskt Näringslivs organisatoriska indelning av landet.

Figur 5. Andel företag per län som utsatts för brott under det senaste året.

Med undantag för Västernorrland visar resultaten i denna undersökning att de södra regionerna i regel har en högre andel brottsutsatta företag än de norra regionerna. Detta kan delvis förklaras av att flera av de större städerna finns i dessa regioner och att brottsligheten tenderar att vara fokuserad till de större städerna. Samtidigt har dessa regioner en närhet till kontinenten vilket ökar risken för att utsättas för internationella stöldlikor och andra former av gränsöverskridande brottslighet.³⁷ Utsattheten per region i denna undersökning korrelerar också i stor utsträckning med den officiella kriminalstatistiken som visar att antalet polisanmälda brott mot företag per 10 000 invånare är större i större städer och storstäder i de södra delarna av landet.³⁸

Med detta sagt står företag i mindre städer och på lands- och glesbygd också inför stora utmaningar bestående av en låg polistäthet i kombination med stora avstånd och långa uttryckningstider, inte minst i de norra delarna av landet.³⁹ Tidigare studier har dessutom visat att en större andel företag på lands- och glesbygd har övervägt att lägga ned sin verksamhet till följd av brottsligheten.⁴⁰

³⁷ Ceccato, V. (2016). 'Crime and Policing in Swedish Rural Areas.' i J.F. Donnermeyer (red.). The Routledge International Handbook of Rural Criminology.

³⁸ Begreppet 'brott mot företag' avser de 49 brottskoder i den officiella kriminalstatistiken av vilka det går att utläsa att en juridisk person (företag, organisation eller förening) har utsatts för brott.

³⁹ Företagarna (2021). Brott mot företagare 2021. Stockholm: Företagarna.

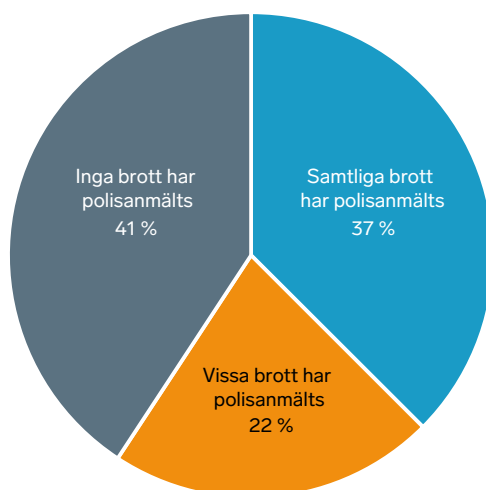
⁴⁰ <https://www.foretagarna.se/nyheter/riks/2019/september/brottslighet-far-foretagare-i-glesbygd-att-lagga-ner/>. Se även Svenskt Näringsliv (2020) Lokalt företagsklimat 2020. <https://www.foretagsklimat.se/>.

Anmälningssbenägenhet och erfarenheter av polisen

Som tidigare nämnts är den officiella kriminalstatistiken och de brottskoder som ligger till grund för den varken tillräckligt omfattande eller detaljerade för att ge en rättvis bild av omfattningen och karaktären av den brottslighet som drabbar svenska företag. Nationella och lokala offer- och trygghetsundersökningar är därför nödvändiga för att komplettera anmälningssstatistiken och få en uppfattning om mörkertalen. Med mörkertal avses diskrepansen mellan det faktiska antalet brott och de brott som kommer till Polismyndighetens kännedom.

Företagen som i denna undersökning beskrivit att de utsatts för brott under det senaste året har fått ange i vilken utsträckning dessa brott har polisanmälts. Som framgår av figur 6 har så många som två femtedelar av de brottsutsatta företagen inte polisanmält något brott de har utsatts för under det senaste året. Något färre har i sin tur polisanmält samtliga brott medan en lite dryg femtedel har polisanmält vissa av brotten de utsatts för. Resultaten i denna undersökning tyder på en ökad anmälningssbenägenhet bland företagen jämfört med 2022-års undersökning. Andelen företag som då uppgav att de inte polisanmält något brott var 52 procent medan andelen som uppgav att de polisanmält samtliga brott var 27 procent. Även om detta är en till synes positiv utveckling är det svårt att uttala sig om huruvida det handlar om en reell ökning vad gäller anmälningssbenägenheten bland svenska företag. Till följd av att den procentuella ökningen är relativt liten samtidigt som urvalet i de båda undersökningarna skiljer sig åt bör därför resultaten tolkas med viss försiktighet.

Figur 6. Företagens anmälningssbenägenhet.

Resultaten som framgår av figur 6 bör snarare ses som en bekräftelse på att mörkertalen fortsatt är mycket stora vad gäller polismyndighetens kännedom om de brott svenska företag utsatts för. Andra liknande undersökningar om svenska företags anmälningssbenägenhet bekräftar också bilden av att det endast är en minoritet av företagen som polisanmäler samtliga brott de utsatts för.⁴¹

⁴¹ Se exempelvis: Stiftelsen Tryggare Sverige (2023). Företagens trygghetsundersökning 2023; Företagarna (2023) Brott mot företagare.

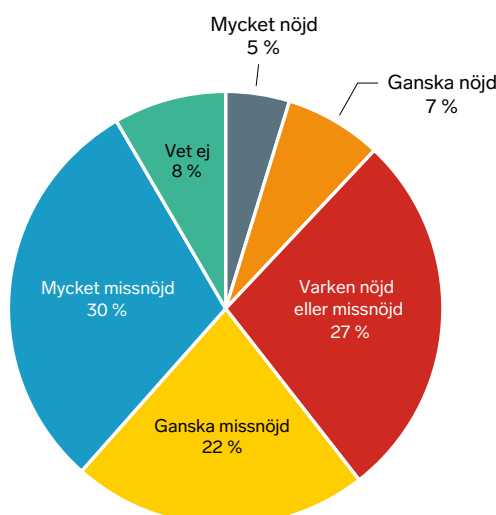
Den huvudsakliga anledningen till att inte polisanmäla brott är enligt företagen själva att en polisanmälan sällan leder till någon åtgärd. Hela 61 procent av de företag som inte har polisanmält samtliga brott det senaste året uppger att detta har varit den avgörande faktorn till varför man avstått att anmäla det inträffade. Det kan bland annat handla om att företagen upplever att deras anmälningarna skrivs av eller läggs ned kort efter anmälan, eller att gärningspersonerna sällan får kännbara konsekvenser och kan fortsätta att begå brott mot företaget. En polisanmälan upplevs således sällan leda till positiva konsekvenser och en förbättrad situation för företaget.

Den näst vanligaste anledningen till att inte polisanmäla är att händelsen eller händelserna inte bedömdes vara tillräckligt allvarliga (23 procent). Att en händelse inte bedöms vara tillräckligt allvarlig för att polisanmäla kan vid första anblick tolkas som att det som företagen utsätts för inte är särskilt allvarligt och att man därmed avstår. Mer troligt är att det snarare kan vara ett tecken på att vissa händelser, trots att det handlar om brott, inte anses vara värda att spendera den tid som krävs för att polisanmäla det. Detta kan för vissa företag också vara en konsekvens av en upprepade utsatthet för olika former av livskvalitetsbrott, som i vissa fall till och med leder till att företag upprättar interna policys om att endast polisanmäla brott av en viss allvarlighetsgrad. Det handlar i sådana fall inte sällan om en ökad toleransnivå för vad som är acceptabelt att utsättas för på arbetsplatsen. Inte minst inom butikshandeln anses den ökade toleransnivån för exempelvis hot vara ett stort problem, inte minst i samband med att personal konfronterar någon som försöker stjäla.

Företagens uppfattning av polisens arbete

Bilden av att det för företagen är verkningslöst att göra en polisanmälan stärks av företagens uppfattning om polisens arbete. Fler än hälften av de brottsutsatta företagen är nämligen missnöjda med polisens förmåga att utreda och klara upp de brott de har utsatts för, varav 30 procent är mycket missnöjda. Som framgår av figur 7 är det endast en liten minoritet (13 procent) som är nöjda med polisens arbete och resultat i detta avseende.

Figur 7. Företagens nöjdhet med polisens arbete.

Brottslighetens kostnader

Under de senaste årtiondena har insikten om att brottsförebyggande insatser bör vara kunskaps- och evidensbaserade vuxit både internationellt och nationellt. I takt med detta har också kraven på att sådana insatser är ekonomiskt effektiva blivit allt större. För att möta kraven har metoderna för att kartlägga och analysera brottslighet utvecklats. Detsamma gäller metoderna för att beräkna brottslighetens kostnader, som har blivit både fler och mer sofistikerade.⁴² Det finns emellertid inte någon standardiserad metod för att beräkna kostnader för brott. En rapport från Brottsförebyggande rådet 2017 visar också på komplexiteten i att försöka mäta den här typen av kostnader.⁴³

Syftet med att skatta brottslighetens kostnader är i de allra flesta fall att, genom så kallade kostnadsnyttoanalyser, visa på de ekonomiska fördelarna med specifika brottsförebyggande program eller insatser. Genom att sätta den uppskattade ekonomiska skadan som brottsligheten åsamkar samhället i relation till kostnaderna för en brottsförebyggande insats och dess förväntade effekt kan således allt från regeringen till kommuner, fastighetsägare och andra företag fatta beslut om lämpliga kriminalpolitiska insatser och brottsförebyggande åtgärder.

Enligt Mark A. Cohen som är en av de mest framträdande forskarna på området finns det tre huvudsakliga anledningar varför det är relevant att mäta kostnaderna för brott:

1. Det möjliggör jämförelser av de skadeverkningar som olika typer av brott orsakar.
2. Det möjliggör att jämföra de totala skadeverkningarna av brott med skadeverkningarna av andra sociala missförhållanden.
3. Det möjliggör kostnadsnyttoanalyser av olika kriminalpolitiska åtgärder.⁴⁴

Fokus i den här rapporten är som tidigare nämnts på den första av Cohens punkter. Nämligen att skatta brottslighetens ekonomiska skadeverkningar mot svenska företag i form av direkta kostnader samt hur utsattheten i stort även bidrar till indirekta kostnader i form säkerhetsinvesteringar och intäktsförluster.

Vissa tidigare studier för att uppskatta kostnaderna för kriminalitet har genomförts även i Sverige där forskaren och nationalekonomen Ingvar Nilssons arbete kanske är det mest framträdande. Nilsson har genomfört studier med fokus på de socioekonomiska kostnaderna förknippade med olika typer av sociala problem, till exempel de långsiktiga socioekonomiska konsekvenserna för samhället av en allvarlig misshandel⁴⁵ eller vad det kostar samhället med kriminella gäng, svaga skolresultat och hög långtidsarbetslöshet.⁴⁶ Nilsson har således tagit en bredare ansats än vad som

⁴² Manning, red. (2016) *Economic Analysis and Efficiency in Policing, Criminal Justice and Crime Reduction: What Works?* London: Palgrave Macmillan.

⁴³ Brottsförebyggande rådet (2017), *Kostnader för brott – En litteraturoversikt över metoder, resultat och utmaningar i forskningen om kostnader för brott*, Rapport 2017:18. Stockholm, Brottsförebyggande rådet.

⁴⁴ Brottsförebyggande rådet (2017).

⁴⁵ Nilsson, I. & Wadeskog, A. (2012). *Gatuvåldets ekonomi – ett kommunalt perspektiv*.

⁴⁶ Nilsson, I. (2018). *Rinkebymiljarden. En riktigt bra affär*.

är fallet i denna undersökning då han bland annat har beräknat de totala samhällskostnaderna (inklusive kostnader för vård, sjukskrivning, polisutredning med mera) för våldsbrott.

Utöver Nilssons forskning har Svenskt Näringsliv publicerat rapporter i rapportserien Brottslighetens kostnader år 2018, 2020 och 2022. Dessa har på ett nationellt och branschöverskridande plan uppskattat de ekonomiska konsekvenser brottsligheten medför för svenska företag. Nedan redovisas resultaten vad gäller de direkta kostnaderna för sju efterfrågade brottstyper. De kostnader som redovisas är inga exakta beräkningar utan ska mer ses som kvalificerade uppskattningar.

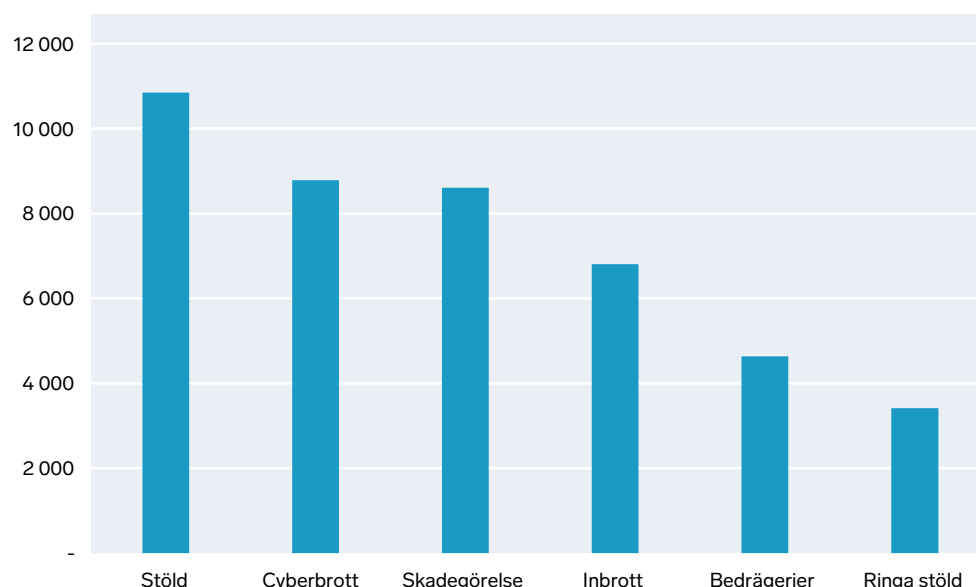
Direkta kostnader

Den totala direkta kostnaden för svenska företag kopplat till de efterfrågade brottstyperna uppgår till 43 miljarder kronor det senaste året.⁴⁷ Resultaten i denna undersökning tangerar därmed 2022-års undersökning som visade att de direkta kostnaderna under föregående år uppgick till 42 miljarder kronor. Företagens direkta kostnader för brott avser det totala monetära värdet av det som företagen har förlorat (exempelvis gods, varor, pengar eller egendomar som stulits eller har blivit förstörda) till följd av att de har utsatts för något av de brott som redovisas i figur 8.

Kostnader per brottstyp

Stölder (av normalgraden och grov stöld) fortsätter att stå för lejonparten av svenska företags direkta kostnader per brottstyp. Aggregerat till att motsvara kostnaderna för hela Sveriges företagspopulation handlar det i sammanhanget om cirka 11 miljarder kronor det senaste året. Tillsammans med kostnaderna för ringa stöld som uppgår till cirka 3,5 miljarder kronor innebär det att stölder utan inbrott står för nästan 14,5 miljarder kronor årligen. Stöld genom inbrott i företagets fastigheter eller egendomar står för en kostnad på ytterligare nästan 7 miljarder kronor.

⁴⁷ Direkta kostnader för trakasserier, hot, och fysiskt våld har inte efterfrågats i undersökningen. Skälen till detta är främst att dessa brott i första hand drabbar den enskilde individen (det vill säga den anställda), varför den undersökningsdesign som har använts i denna studie är mindre lämpad för att fånga in denna typ av kostnader. Brottslighetens kostnader till följd av dessa brott efterfrågas istället med fördel i en enkät riktad till privatpersoner, vilket görs regelbundet av bland annat Brottsförebyggande rådet respektive Statistiska Centralbyrån. Kostnader som kopplas till företaget i sådana här sammanhang uppstår i andra led som indirekta kostnader i form av exempelvis produktionsbortfall, sjukskrivningar och vårdkostnader.

Figur 8. Företagens direkta kostnader per brottstyp, miljoner kronor.⁴⁸

De flesta av de undersökta brottstyperna ligger i denna undersökning på motsvarande kostnadsnivåer som i 2022-års undersökning. Den största förändringen rör emellertid cyberbrott som i den föregående undersökningen utgjorde en kostnad om ca 3 miljarder kronor men som i den här undersökningen nästan har tredubblats och därmed står för närmare 9 miljarder kronor. Beaktat den förändringen kommer cyberbrotten att undersökas lite närmare tillsammans med bedrägeribrotten som är i särskilt fokus i den här rapporten. Även stöldbrott (utan inbrott) som är det vanligast förekommande såväl som den mest kostsamma brottstypen kommer att redogöras för nedan.

Cyberbrott och bedrägerier

Som framgår av figur 8 är cyberbrott den näst mest kostsamma brottstypen för svenska företag. Figur 1 i den här rapporten visar att det samtidigt endast är det sjätte vanligaste brottet som företagen utsatts för under det senaste året. Att den här typen av brott kan tyckas stå för en oproportionerlig stor sammantagen kostnad i relation till andelen företag som utsatts för cyberbrott kan till viss del förklaras av hur cyberkriminaliteten har förändrats den senaste tiden. Kriminella aktörers användande av exempelvis utpressningstrojaner har historiskt sett varit ett urskillningslöst verktyg som vitt och brett skickades ut för att genom många bäckar små generera pengar. Detta har på senare tid skiftat till att användas mer riktat mot noga utvalda företag som inte sällan utpressas på mycket stora belopp. Att döma av flertalet säkerhetsföretags årliga rapporter är detta något som också har varit framgångsrikt för gärningspersonerna.⁴⁹

⁴⁸ Kostnader till följd av immaterialrättsligt intrång/piratkopiering inkluderas i kostnaderna för uteblivna intäkter eftersom den typen av brott främst leder till försäljningsbortfall samt skada mot varumärket som i sin tur bl.a. kan påverka försäljningen.

⁴⁹ Nationellt cybersäkerhetscenter (2022). Cybersäkerhet i Sverige 2022 – Del 1: Hot, metoder, brister och beroenden. s.11

En annan förklaring till den stora kostnadspost som cyberbrott står för i den här undersökningen är att det i många fall tangerar och vissa fall kan likställas med bedrägerier som sker via digitala plattformar, e-post och internet. Det kan således finnas en viss felmarginal vad gäller vilka kostnader som av de svarande företagen har kopplats till utsattheten för cyberbrott i stället för utsattheten för bedrägerier. Även om de totala kostnaderna för bedrägerier i denna undersökning ligger kvar på samma nivåer som i 2022-års undersökning är det troligt att en del av den kostnadsökning som i den här undersökningen tillräknats cyberbrott likaväl hade kunnat sorteras in som kostnader för bedrägerier.

Ett exempel på en brottslig aktivitet där begreppen cyberbrott och bedrägeri ofta används ombytligt är inhämtandet av kreditkortsuppgifter för kriminella ändamål. Tillvägagångssättet för att komma över kreditkortsuppgifter har tidigare främst varit i form av phishing för att tillskansa sig dessa uppgifter direkt från enskilda individer men nu skiftat till att i större utsträckning utgöras av cyberattacker mot e-handelsplatser.⁵⁰ Det finns än så länge ingen internationellt vedertagen definition av begreppet cyberbrottslighet och kan därmed i vissa fall även innefatta det som kallas för cyberbaserade bedrägerier.⁵¹

Bedrägeribrott i form av allt från identitetsintrång till kort-, faktura- och investeringsbedrägerier utgjorde 14 procent av de polisanmälda brotten år 2022 (andelen är oförändrad sedan 2021), då 195 929 bedrägeribrott anmälades i Sverige. Detta säger emellertid mycket lite om bedrägeriernas omfattning och utveckling i stort och än mindre om bedrägeribrottsligheten mot företag. Det finns nämligen endast tre brottskoder inom denna brottsgrupp som kan kopplas till utsatta företag. Mycket tyder emellertid på att de cyberbaserade bedrägerierna mot företag har ökat⁵², och att en stor del av brottsvinsterna återinvesteras i annan grov organiserad brottslighet som exempelvis vapen- och narkotikasmuggling och trafficking. Samtidigt som många företag alltså befinner sig i en sårbar situation och utsätts för den här typen av utpressning och bedrägerier är anmälningsbenägenheten bland företagen när det kommer till den här typen av brott låg. Så få som 3–5 procent av företagen som utsatts för cyberbrott anmäler det till polisen.⁵³

Det ska noteras att det i denna undersökning endast efterfrågas fullbordade brott varför exempelvis så kallade phishingförsök eller cyberattacker som stoppats av företagets IT-säkerhet inte räknats med. Om så varit fallet hade andelen utsatta företag i dessa kategorier varit betydligt högre. Icke desto mindre kostar försöken, eller snarare företagets IT-säkerhet stora summor för svenska företag. Sammantaget uppgår kostnaderna för cyberbrott och bedrägerier till cirka 13,5 miljarder kronor (cirka 9 respektive 4,5 miljarder kronor).

⁵⁰ Nationellt cybersäkerhetscenter (2022)

⁵¹ Stockholms handelskammare (2022). Cyberbrott mot svenska företag – hur bygger vi en säkrare framtid? Stockholm: Stockholms handelskammare.

⁵² Teknikföretagen (2020). "Cyberhoten – så ser hotbilden och attackerna ut mot svenska teknikföretag. <https://www.teknikforetagen.se/nyhetscenter/rapporter/2020/cyberhoten---sa-ser-hotbilden-och-attackerna-ut-mot-svenskateknikforetag/>

⁵³ Stockholms handelskammare (2022).

Stöldbrott

Resultaten i den här undersökningen visar att stöldbrotten fortsätter att vara de vanligaste brottstyperna som svenska företag utsatts för. Sammantaget har ringa stöld, stöld och inbrott (inkl. stöld genom inbrott) åsamkat svenska företag en direkt kostnad på ca 21 miljarder.

Andelen företag som i denna undersökning uppgett att de har utsatts för stöld, ringa stöld eller inbrott har å andra sidan minskat jämfört med 2022-års undersökning. Minskningen gäller emellertid för mer eller mindre samtliga brottstyper i undersökningen, samtidigt som den sammantagna utsattheten ligger kvar på mer eller mindre samma nivå. Med tanke på detta, skillnaden i urval mellan undersökningarna samt de relativt små procentuella skillnaderna är det svårt att med en statistik säkerhet uttala sig om huruvida det handlar om en reell minskning. En undersökning som baseras på svar från ca 15 000 svenska företag visar exempelvis att 18 procent av företagen utsatts för ringa stöld eller stöld och 17 procent för inbrott.⁵⁴ Dessa siffror ligger mer i nivå med 2022-års undersökning som visade att 21, 20 respektive 19 procent utsatts ringa stöld, stöld och inbrott.

Enligt Svensk Handel finns det heller inga tecken på att butikshandelns utsatthet för brott har minskat. Under det första kvartalet 2023 rapporterade 47 procent av butikerna att de utsatts för brott, vilket är en ökning med 3 procent jämfört med det sista kvartalet 2022. 39 procent av butikerna har utsatts för ringa stöld och stöld, vilket gör de till de vanligaste brottstyperna.⁵⁵

I den här undersökningen är handelsbranschen också föga förvånande den bransch med störst andel företag som utsatts för ringa stöld (34 procent). Vad gäller stöld av normalgraden är, precis som i 2022-års undersökning, byggverksamhet den mest utsatta branschen (27 procent). Även vad gäller stöld genom inbrott är byggföretagen, tillsammans med fastighetsbolagen de mest utsatta där cirka en femtedel i vardera branschen har utsatts under det senaste året.

Under den senaste femårsperioden har antalet polisanmälda stöldbrott mot företag (totalt 35 brottskoder) sammantaget minskat med cirka 16 procent. Minskningen gäller dock inte samtliga brottstyper. Exempelvis har 'stöld under övrig yrkesmässig transport', som bland annat innefattar stöld av material som ett byggföretag transporterar med egna fordon, ökat med 213 procent mellan 2018 och 2022. Även tillgrepp av motordrivet fordon avsedd för yrkesmässig godsbefordran samt stöld av diesel ur större tankar har ökat med 166 respektive 41 procent under samma tidsperiod. De stöldbrott mot företag som polisanmälades i störst utsträckning under 2022 var stöld (inkl. ringa stöld) utan inbrott från butiker/varuhus, samt stöld genom inbrott i bensinstationer, bilverkstäder och byggplatser.

⁵⁴ Stiftelsen Tryggare Sverige (2023). Företagens trygghetsundersökning 2023. s.20

⁵⁵ Svensk Handel (2023) Trygghetsbarometern Q4 2023. Stockholm: Svensk Handel.

Enligt den här undersökningen, såväl som den officiella kriminalstatistiken, är stöldbrotten således inte jämnt fördelade bland svenska företag. Utsattheten för stöld är mest omfattande bland handelsföretagen, byggföretagen och fastighetsbolagen och det är också dessa företag som bär den största delen av de sammantagna 21 miljarder kronor som stöld årligen kostar svenska företag.

Indirekta kostnader

Förutom de direkta kostnaderna som kopplas till värdet av det som blivit stulet, förstört eller på annat sätt förlorats i samband med utsatthet för brott så åsamkar brottsligheten kostnader för svenska företag i flera led. I denna del redovisas två av dessa så kallade indirekta kostnader, nämligen investeringar i säkerhetshöjande åtgärder samt uteblivna intäkter till följd av brottsligheten.

Säkerhetshöjande åtgärder

Resultaten i den här undersökningen visar att svenska företag fortsätter att i stor utsträckning vidta egna åtgärder för att förebygga och skydda sig mot brott och ordningsstörningar. Så många som 37 procent av företagen har nämligen vidtagit någon eller några säkerhetshöjande åtgärder i form av bland annat kamerabevakning, vaktare, lås, IT-säkerhet m.m. under det senaste året. Andelen är i princip oförändrad sedan 2022-års undersökning då den var 40 procent.

Under det senaste året har svenska företag spenderat sammantaget 34 miljarder kronor på den här typen av åtgärder. Det är en liten ökning jämfört med 2022-års undersökning då kostnaden uppgick till cirka 30 miljarder kronor. Huruvida det är en trend som visar en faktisk ökning är för tidigt att uttala sig om. Det är emellertid en bekräftelse på att företagens egna kostnader för att förebygga brott ligger kvar på samma höga nivåer.⁵⁶ Småföretagarnas riksförbund har baserat på källor från bland annat SCB, Världsbanken och Enterprise Surveys beräknat 'kostnaderna för säkerhet' till 40 miljarder kronor, vilket ytterligare stärker resultaten som framkommit i den här undersökningen.

Likt uppskattningen för företagens direkta kostnader för brott är det emellertid troligt att även uppskattningen vad gäller företagens kostnader för egna säkerhetshöjande åtgärder är i underkant. Exempelvis har inte denna undersökning specifikt efterfrågat kostnader för extra bemanning som en åtgärd för att minska risken för att utsättas för brott. Det kan handla om att personal inte kan arbeta ensam under vissa av arbetsdagens timmar, vilket i många fall medför en fördubbling av personal-timmar och en markant ökning i personalkostnader.

Andelen företag som vidtagit säkerhetshöjande åtgärder främst på grund av att verksamheten utsatts för brott under det senaste året är i princip lika stor som andelen företag som inte utsatts för brott under det senaste året men valt att vidta åtgärder

⁵⁶ Här kan det föras en diskussion om huruvida företagens säkerhetshöjande åtgärder bör ses som en kostnad på grund av brott eller som en investering för att förebygga brott. Eftersom investeringar förväntas generera en framtida avkastning ses begreppet säkerhetshöjande insatser i denna rapport som en kostnad snarare än som en investering.

på grund av en oro att utsättas i framtiden. Andra, mindre vanliga, anledningar till att förbättra säkerheten är bland annat att det var dags för en generell uppdatering samt att det gjorts till följd av att försäkringsbolaget rekommenderat eller krävt det. Den här undersökningen visar således att det inte endast är en direkt utsatthet för brott som föranleder stora monetära kostnader för svenska företag. Även oron för brott är en drivande faktor i sammanhanget och kan exempelvis påverkas av vad företagsledningen har läst eller hört om den grova organiserade brottsligheten, vad en närliggande verksamhet har utsatts för eller en mer generell otrygghetskänsla kopplad till samhällsutvecklingen i stort.

Under de senaste åren har det i praktiken skett en ansvarsförskjutning när det gäller upprätthållandet av ordningen från staten till kommuner, regioner och näringsliv. Inte minst näringslivet har uppenbarligen tvingats avsätta mycket stora summor på väktare och ordningsvakter och andra former av säkerhetslösningar för att hantera det maktvakuum som uppstått och själva bekosta sådant som tidigare gjordes av polisen. Samtidigt är skattebelastningen på företagande i Sverige relativt högt jämfört med många andra länder (plats 41 av 190 länder). En studie från Världsbanken visar att skatten som ett medelstort företag i Sverige betalar uppgår till 49,1 procent av vinsten.⁵⁷ Detta är skattemedel som bland annat finansierar statens och Polismyndighetens upprätthållande av lag och ordning. Samtidigt har inte polisen en tillräcklig lokal närvaro i stora delar av landet,⁵⁸ vilket delvis kan förklara de enorma belopp som företagen själva lägger på att förebygga och skydda sig mot brott. I praktiken betalar en stor del av de svenska företagen således flera gånger för samma tjänst, en tjänst som primärt ska tillhandahållas av staten och som med tanke på skattetrycket borde vara av en hög kvalitet. Det företagen framför allt eftersöker för att minska brottsligheten i närområdet är emellertid en mer närvarande polis som i större utsträckning samverkar med kommunerna och det lokala näringslivet.⁵⁹

Uteblivna intäkter till följd av brottslighet

För att ge en mer komplett bild av de ekonomiska konsekvenserna av brott mot svenska företag har företagens uteblivna intäkter till följd av oron eller utsattheten för brott skattats. De här kostnadsposterna kan vara svårare att uppskatta eftersom de inte alltid är lika synliga som de direkta kostnaderna eller som utgifterna för säkerhetshöjande åtgärder. Precis som i 2022-års undersökning uppgår likväl 12 procent av företagen i den här undersökningen att företaget har lidit en ekonomisk förlust i form av uteblivna intäkter till följd av utsattheten eller oron att drabbas för brott. Sammantaget uppgår de uteblivna intäkterna till en kostnad på cirka 21 miljarder kronor. Även dessa kostnader ligger således kvar på i princip samma nivåer som i 2022-års undersökning då de beräknades till 18 miljarder kronor.

⁵⁷ Världsbanken (2020). Doing business 2020.

⁵⁸ Företagarna (2023). Brotts mot företagare 2023.

⁵⁹ Företagarna (2023). s.4

Att uppskatta kostnader i form av uteblivna intäkter till följd av brott är komplext, inte minst eftersom sådana kostnader kan uppstå i flera olika led. För en återförsäljare som får en vara stulen innebär det exempelvis att denne inte längre kan sälja varan för att täcka för inköpskostnaden.⁶⁰ Till detta kan inte längre vinstmarginalen räknas in, vilket i det här fallet är den de-facto uteblivna intäkten. Beroende på vinstmarginalen för varan behöver återförsäljaren i nästa led även sälja x antal varor för att täcka förlusten som stölden innebär. I andra sammanhang kan exempelvis en stulen maskin, fordon eller verktyg innebära att en hantverkare inte kan fullfölja pågående uppdrag eller ta några nya uppdrag under en tid, eller att en jordbrukare inte kan skörda och sälja sina varor.

Ett brott av enklare beskaffenhet kan således få långtgående konsekvenser vad gäller uteblivna intäkter och möjligheterna för företag att bedriva en framgångsrik affärsverksamhet. Detta resonemang kan mer eller mindre direkt överföras till nästkommande avsnitt om företagens konsekvenser till följd av brott. Eventuella uteblivna intäkter påverkar naturligtvis beslut som fattas kring verksamhetens utveckling, nedskärning, flytt eller i värsta fall nedläggning. För sådana konsekvenser blir kostnaderna kännbara i flera led och ytterst även på en samhällelig nivå i form av lägre skatteintäkter, färre arbetstillfällen och sämre utbud. Återigen, de 21 miljarder kronor som framkommit i denna undersökning ska således ses som en miniminivå vad gäller de kostnader som uteblivna intäkter årligen åsamkar svenska företag. Ekonomiska konsekvenser till följd av brottslighet mot företag kan som tidigare nämnts uppstå i flera led som är svåra för företagen att skatta eller till och med identifiera som uteblivna intäkter på grund av just brottslighet. Detsamma gäller de samhällsekonomiska kostnaderna (som inte har efterfrågats i denna undersökning) som minskad företagsamhet leder till.

Brottslighetens konsekvenser

Brott kan ha långtgående fysiska, ekonomiska, sociala, psykiska och praktiska konsekvenser för den utsatta. På samma sätt kan otryggheten påverka och begränsa medborgare i deras vardag och de beslut som tas. Detsamma kan naturligtvis sägas om de konsekvenser som brott och otrygghet kan ha för ett företag. Materiella och ekonomiska konsekvenser av brott har en inverkan på företagen och företagandet, men även om psykiska och fysiska konsekvenser drabbar enskilda personer så påverkar det emellertid företaget när det handlar om anställda som utsatts för brott.

Till detta kommer att oron för att utsättas för brott påverkar viktiga beslut, exempelvis om var företaget ska etablera eller flytta sin verksamhet, om eventuell expansion är aktuell eller om det snarare handlar om att lägga ned delar av verksamheten. Denna undersökning syftar inte till att kartlägga enskilda anställdas psykiska eller fysiska konsekvenser av brott, i stället ligger fokus på brottslighetens konsekvenser för företagandet i en bredare bemärkelse.

⁶⁰ Företag har möjlighet att dra av skador för brott via en eventuell försäkring. Dessa försäkringsersättningar täcker emellertid sällan hela kostnaden.

Andelen företag som har övervägt att lägga ned delar av eller hela verksamheten under det senaste året är oförändrad sedan 2022-års undersökning och ligger därmed kvar på 5 procent. Bakom varje företag som faktiskt väljer att göra verklighet av dessa överväganden finns naturligtvis ännu fler människor som påverkas i form av exempelvis förlorad anställning. Att företag lägger ned eller flyttar från ett område har även samhällsekonomiska konsekvenser i form av exempelvis minskad sysselsättning, minskad tillgång till varor och tjänster för lokalbefolkningen samt minskade skatteintäkter för den kommunala verksamheten i de fall företag väljer att lämna kommunen. Något som denna undersökning inte fångar in men som kan adderas till de ovan nämnda 5 procenten är de företag som aldrig grundats eller startat sin verksamhet på grund av oron för att utsättas för brott.

Brottsligheten har också en tydlig påverkan på svenska företags möjligheter och förutsättningar att expandera och utvecklas. Bara under det senaste året har 7 procent av företagen valt att avstå en förestående investering i den egna verksamheten till följd av en tidigare utsatthet för brott eller en oro för att utsättas i framtiden. Det kan exempelvis handla om inköp av nya fordon, fastigheter, utrustning, mjukvara eller kompetensutveckling och utbildning för personal.

På ett liknande sätt kan ett företags tillväxt hämmas av brottsligheten om det påverkar möjligheterna att rekrytera personal. Cirka 4 procent av företagen uppger att de under det senaste året har haft svårigheter att rekrytera personal till följd av en oro att utsättas för brott eller företagets tidigare utsatthet för brott. Den här typen av konsekvenser kan ha en påverkan även på lokalsamhället. Om bilden av ett område, eller en bransch är att situationen kopplat till brottslighet och otrygghet är så pass allvarlig att potentiella arbetstagare väljer att inte söka sig till de företag som är verksamma där är det naturligtvis svårare för dessa företag att konkurrera på samma villkor som företag i säkrare och tryggare områden eller branscher.

Ovan argument kan också appliceras på Sveriges möjligheter att vara ett attraktivt och konkurrenskraftigt land på den internationella arbetsmarknaden. Huruvida Sverige-bilden i det här avseendet har påverkats av exempelvis den grova organiserade brottsligheten under året har inte varit föremål för den här undersökningen. I 2022-års undersökning var det emellertid cirka 2 procent av företagen som uppgav att de hade haft svårigheter att rekrytera personal från utlandet på grund av brottsligheten i Sverige. Med tanke på att både antalet skjutningar sprängningar har ökat sedan den undersökningen är ett rimligt antagande emellertid att det inte har blivit lättare för svenska företag att locka spetskompetens från andra länder.

Negativ framtidssyn

Framtidstron bland svenska företag avseende brottsutvecklingen i landet är också fortsatt dyster då 61 procent av företagen tror att brottsligheten sammantaget kommer att öka under det kommande året. Detta går att jämföra med 64 procent i 2022-års undersökning. Jämfört med den undersökningen tror en något större andel (25 procent) i denna undersökning att brottsligheten kommer att vara oförändrad under det kommande året. Samtidigt är det fortsatt endast 2 procent av företagen som tror att brottsligheten kommer att minska.

Avslutande reflektioner och nästa steg

Föreliggande undersökning är en del i en rapportserie med syfte att beskriva brottslighetens kostnader för svenska företag. Resultaten visar att de sammantagna kostnaderna, i runda tal, uppgår till 98 miljarder kronor under det senaste året. Av dessa står de direkta kostnaderna i form av värdet av det som stulits, blivit förstört eller på annat sätt förlorats för 43 miljarder kronor. Till det kommer kostnader i olika former av säkerhetshöjande åtgärder som uppgår till 34 miljarder kronor. Ytterligare kostnader är relaterade till uteblivna intäkterna till följd av oro eller utsatthet för brott. Under det senaste året uppgick dessa till 21 miljarder kronor. Brottslighetens totala kostnader såväl som fördelningen mellan direkta och indirekta kostnader ligger på motsvarande nivåer som i tidigare undersökningar.

Vad gäller de direkta kostnaderna orsakas de främst av stöld (11 miljarder) följt av cyberbrott (9 miljarder), skadegörelse (8,5 miljarder) och inbrott (7 miljarder). I den här undersökningen har inte kostnaderna brutits ned per bransch. I och med att de vanligaste brottstyperna, de mest utsatta branscherna och de dyraste brottstyperna är desamma som i tidigare undersökningar finns det emellertid anledning att anta att de största kostnaderna fortsatt bärs av fastighetsbranschen och handelsbranschen. Att undersökningarna genomförts med endast ett års mellanrum stärker antagandet att inga drastiska förändringar har skett i fördelningen av kostnaderna mellan branscherna.

Det som till viss del sticker ut i denna undersökning är kostnaderna för cyberbrott som till synes har ökat med nästan 6 miljarder sedan föregående undersökning. Här finns ett behov av mer kunskap för att förstå vad som orsakar dessa kostnader och hur de vanligaste tillvägagångssätten ser ut samt hur cyberbrott mot företag förhåller sig till det som mer traditionellt kallas för bedrägerier. Ett naturligt nästa steg skulle därför vara att fördjupa sig i cyberbrott mot företag.

Uppskattningarna av brottslighetens kostnader i denna undersökning är, liksom i de tidigare studierna i den här rapportserien, en underskattning av de verkliga kostnaderna. Brottslighetens kostnader är svåra att uppskatta fullt ut eftersom de uppstår i många olika sammanhang och former. Det handlar bland annat om (a) brottslighetens direkta kostnader för stulna varor och skadegörelse av egendom, (b) brottslighetens efterföljande kostnader för utebliven försäljning och de avbrott i affärsverksamheten som brottsligheten medför, (c) ökade försäkringskostnader, (d) skadat renommé på grund av förlust av kundinformation orsakat av intrång i interna informationsdatabaser, (e) produktionsbortfall till följd av kontakter med polis, försäkringsbolag, (f) hantering av lager och tjänster efteråt, (g) IT-kostnader liksom uteblivna intäkter och försenade eller inställda

investeringar orsakade av brottsligheten och (h) kostnader för känslomässigt och psykologiskt obehag och negativa framtidstro.⁶¹

Sammantaget överförs näringslivets kostnader för brottsligheten på konsumenterna genom högre priser på varor och tjänster där den genomsnittlige medborgaren bär ytterligare kostnader i form av (a) minskat utbud av arbetstillfällen på grund näringslivets ökade kostnader för brottsligheten, (b) förlust av affärsaktiviteter i brottsdrabbade områden där företagen kan flytta till områden med lägre brottsrisk (till exempel gallerior) vilket i sin tur kan pressa fastighetsvärdena i sagda områden, (c) minskad ekonomisk aktivitet på lokal och nationell nivå och (d) en kostnadsökning för allmän hälsovård orsakad av brottsutsatta och indirekta vårdkostnader, vilket i sin tur påverkar arbetsmarknaden och således den mentala hälsan orsakad av stress.

Ett nästa steg i att öka kunskapen om de ekonomiska konsekvenserna av brott mot företag skulle vara att genomföra fördjupade analyser av vissa brottstyper. Utifrån resultaten i denna undersökning handlar det främst om den påverkan som cyberbrott och bedrägerier har på svenska företag då utvecklingen visar att företagets kostnader för den här typen av brott ökar samt att brottsvinsterna i allt större utsträckning kopplas samman med den grova organiserade brottsligheten.

På en mer övergripande strategisk nivå behöver den här typen av utförliga utvärderingsmodeller av brottslighetens kostnader bli standard i ett evidens- och forskningsbaserat kriminalpolitiskt arbete. På nationell nivå kan det bland annat bidra till ett kriminalpolitiskt samtal som fokuserar på resultaten, det vill säga effekterna av alla de satsningar som görs på rättsväsendet, snarare än ansträngningarna. Vad får skattebetalarna egentligen för sina pengar? Vilka effekter har insatserna på företagsklimatet i landet?

Även på lokal nivå måste den här typen av systematiska analyser genomföras i större utsträckning. Till kommunernas redan ansträngda budget har det nu kommit ett lagstadgat krav att förebygga brott. Till syvende och sist kommer det att handla om pengar och om att få ut maximal effekt av varje investerad krona. Ett sätt att göra detta är att genomföra kostnadsnyttoanalyser⁶² som ställer brottslighetens kostnader gentemot kostnad och förväntad effekt av ett brottsförebyggande program.

⁶¹ National Retail Association. (2016). The hidden costs of retail crime: A case study on retail crime in Brisbane City. Retrieved from <https://www.nra.net.au/app/uploads/2018/01/The-hidden-costs-of-retail-crime-case-study1V2.pdf>

⁶² Ett sådant verktyg är "the Smart Cost Benefit Tool". Se: Manning, M., Wong, T. W. G., Christen, P., Ranbaduge, T., & Vidanage, A. (2020). Smart Cost Benefit Tool. Hämtat: <https://dmm.anu.edu.au/SmartCBT/#>

www.svensktnaringsliv.se

Storgatan 19, 114 82 Stockholm

Telefon 08-553 430 00

Tryck: Arkitektkopia AB, Bromma, 2023